

Varhaiskasvatuksen tuki eroperheille

Opas varhaiskasvattajille

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), sosiaali- ja terveysala

2021

Jenna Parkkinen, Sini Kokkonen ja Essi Nikkilä

Tiivistelmä

Tekijät	Julkaisun laji	Valmistumisaika
Parkkinen Jenna	Opinnäytetyö, AMK	Syksy, 2021
Kokkonen Sini	Sivumäärä	
Nikkilä Essi	28 + 25	
Työn nimi		
Varhaiskasvatuksen tuki eroperheille		
Opas varhaiskasvattajille		
Tutkinto		
Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio		
Pilke Tirikka päiväkot, Lappeenranta		
Tiivistelmä		
Opinnäytetyön aiheena on eroperheiden tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli, että varhaiskasvatuksessa voitaisiin huomioida eroperheet paremmin sekä osattaisiin tarjota heille oikeanlaista tukea. Opinnäytetyömme kautta haluamme korostaa varhaiskasvatuksesta saadun tuen tarpeellisuutta lapselle sekä vanhemmille. Opinnäytetyön tavoitteena oli madaltaa varhaiskasvatuksen henkilöstön kynnystä ottaa ero puheeksi lasten sekä vanhempien kanssa, ja helpottaa työskentelyä eroperheiden kanssa. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas varhaiskasvattajille eroperheiden tukemiseen ja heidän kanssaan työskentelyn tueksi. Opas sisältää tietoa lasten oireilusta erotilanteissa, tietoa lasten ja vanhempien tukemisesta, erilaisia eropalveluita sekä hyödyllistä lisämateriaalia ja työkaluja eron käsittelyyn lasten kanssa. Opas on tehty yhteistyössä lappeenrantalaisen Pilke Tirikka -päiväkodin kanssa, mutta sitä voi hyödyntää myös muissa varhaiskasvatuksen yksiköissä. Opas on suunnattu 0–7-vuotiaiden lasten ja heidän perheidensä tukemiseen.		
Asiasanat		
Erot, lapsiperheet, varhaiskasvatus		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Parkkinen Jenna	Bachelor's thesis	Autumn 2021
Kokkonen Sini	Number of Pages	
Nikkilä Essi	28 + 25	
Title of Publication Early childhood educations support for divorced families Guide for early childhood educators		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Name, title and organization of the client Pilke Tirikka day care centre, Lappeenranta		
Abstract The topic of thesis is early childhood educations support to separated families. The purpose of thesis is that separated families could be taken account better in early childhood education and that they could be provided with right kind of support. With thesis we want to emphasize the importance and necessity of the early childhood educations support for families. The aim of the thesis was to make it easier for early childhood educations staff to address the separation with the parents and their children. The output of the thesis is guide for early childhood education staff. The guide includes information of possible effects and symptoms that parent's separation can cause to children. The guide also includes information and different methods of how early childhood educations staff can help families going through separation. We also compiled a list of services for separated families The thesis is done in collaboration with Pilke-Tirikka which is a nursery school in Lappeenranta.		
Keywords separated families, early childhood education		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön lähtökohdat, tarkoitus ja tavoite	2
1.2	Yhteistyökumppani.....	2
1.3	Aiemmat tutkimukset aiheesta.....	3
2	Lapsiperhe.....	5
2.1	Eroperheet Suomessa	5
2.2	Vanhemmuus eron jälkeen	6
2.3	Lapsi erotilanteessa	8
2.4	Vuoroviikkoasuminen.....	9
3	Varhaiskasvatus	11
3.1	Varhaiskasvatuksen tuki eroperheelle.....	11
3.2	Kasvatusyhteistyö	13
3.3	Perheiden monimuotoisuus	14
4	Opinnäytetyöprosessi.....	15
4.1	Kohderyhmänä varhaiskasvattajat	16
4.2	Ideoiden kerääminen ja oppaan suunnittelu	16
4.3	Oppaan toteutus	17
5	Opinnäytetyön tuotos	18
5.1	Hyvän oppaan kriteerit.....	18
5.2	Opas varhaiskasvattajille	19
5.3	Vanhemmille suunnattu esite	20
5.4	Oppaan ja esitteen hyödynnettävyys	20
6	Pohdinta	22
6.1	Yhteistyö toimeksiantajan kanssa	22
6.2	Opinnäytetyön eettisyys, luotettavuus ja pätevyys	22
6.3	Tuotoksen ja opinnäytetyön prosessin arviointi	23
	Lähteet.....	25

Liitteet

Liite 1. Varhaiskasvattajien tuki eroperheille -opas varhaiskasvattajille

Liite 2. Parisuhde päättyy – kuinka huomioin lapset erotilanteessa? -esite vanhemmille

1 Johdanto

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka tuotoksena luotiin opas eroperheiden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tuotimme esitteen lapsen huomioimisesta erotilanteessa, vanhemmille kotiin jaettavaksi. Oppaan tarkoitus on tarjota varhaiskasvattajille tietoa ja työkaluja, joita hyödyntää työskentelyssä eronneiden tai eroa harkitsevien vanhempien sekä heidän lastensa kanssa. Emme tehneet opinnäytetyössä tai oppaassa eroa eri parisuhdemuotojen välille. Oppaassa huomioidaan kaikki parisuhdemuodot ja kaikkien suhdemuotojen päättymistä kuvataan käsitteellä ”ero”.

Vanhempien ero on kriisi, jolla on valtavat vaikutukset koko perheeseen ja sen hyvinvointiin. Pruuki & Sinkkonen (2017) toteavat, että vanhempiensa eron kokee vuosittain noin 30 000 lasta. Eroaminen on yleisintä 2–4-vuotiaiden lasten perheissä. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 11.) Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 Suomessa päättyi avioeroon yli 13 tuhatta avioliittoa. Lapsiperheiden eroista Suomessa ei ole saatavilla kattavaa tilastotietoa, sillä ennen vuotta 2019 esimerkiksi lapsen vuoroviikkoasumista ei ole tunnistettu väestötietojärjestelmässä. Perhetilaston mukaan lapsiperheistä kuitenkin noin 29 prosenttia on joko yhden huoltajan perheitä tai uusperheitä, joissa kaikki lapset eivät ole parin yhteisiä. Tilastokeskuksen vuonna 2021 julkaistun selvityksen mukaan lapsiperheistä yhdeksän prosenttia on uusperheitä. (Tilastokeskus 2021; Tilastokeskus 2014.)

Avioerojen määrä suhteessa naimisissa oleviin on pysynyt samalla tasolla yli 20 vuotta. Vuosi 2020 oli kuitenkin jo toinen peräkkäinen vuosi, jonka aikana avioerojen määrä kasvoi. Erojen määrä on noin 13–14 eroa tuhatta naimisissa olevaa kohden. (Tilastokeskus 2021.)

Idea opinnäytetyöhön sai alkunsa omasta kiinnostuksestamme aihetta kohtaan. Toivoimme, että voisimme madaltaa varhaiskasvattajien kynnystä ottaa ero puheeksi sekä lasten että vanhempien kanssa. Tarkoituksena on lisätä tietoa eroista sekä tuoda eroperheiden tukeminen näkyvämmäksi varhaiskasvatuksessa. Koimme ilmiön yhteiskunnallisesti tärkeänä ja ajatuksenamme oli saada myös itsellemme syvempää tietoa eroista, sekä omaksua laajempaa ammattitaitoa eroperheiden tukemiseen, jota hyödyntää työelämässä. Yhteistyökumppaniksi opinnäytetyölle valikoitui lappeenrantalainen Pilke päiväkotitiimi. Lisäksi vanhemmille suunnattua esitettä kommentoivat Mannerheimin lastensuojeluliiton Lappeenrannan yksikkö sekä Etelä-Karjalan perhetyön kehittämisyhdistys.

1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat, tarkoitus ja tavoite

Lähestyimme ensin yhteistyöpäiväkodin johtajaa sähköpostilla kysyäksemme kiinnostusta opinnäytetyötämme kohtaan. Tämän jälkeen kerroimme puhelimitse laajemmin ideastamme, prosessista ja alustavasta aikataulusta. Yhteistyöhön osallistui yksikön johtajan lisäksi niin varhaiskasvatuksen opettajat kuin hoitajatkin. Opinnäytetyötä varten kysyimme päiväkodin henkilökunnalta kasvotusten vapaamuotoisesti toiveita sekä näkemyksiä tulevaan oppaaseen. Kyselyyn osallistui kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa sekä yksi varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Oppaaseen toivottiin muun muassa tietopakettia erosta selviämiseen sekä tietoa erilaisista eroperheille suunnatuista palveluista.

Saimme myöhemmin opinnäytetyöprosessimme aikana lisää yhteistyötoimijoita, kuten Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhteistyö ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Lappeenrannan yksikkö, joilta saimme myös hyödyllisiä toiveita ja ehdotuksia opinnäytetyötämme varten.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on, että varhaiskasvatuksessa osattaisiin huomioida eroperheet paremmin sekä tarjota oikeanlaista tukea niin eroperheiden lapsille kuin heidän vanhemmilleenkin. Lisäksi tarkoituksena oli, että tulevana varhaiskasvatuksen opettajina sekä sosiaalialan ammattilaisina opimme tunnistamaan, huomioimaan sekä tarjoamaan yksilöllisesti tukea eroperheille erilaisia välineitä ja menetelmiä hyödyntäen. Haluamme opinnäytetyömme kautta korostaa varhaiskasvatuksesta saadun tuen merkityksellisuutta ja tarpeellisuutta erityisesti lapselle, mutta myös vanhemmille.

Tavoitteenamme oli tuottaa opas perheiden tukemiseen erotilanteissa varhaiskasvatuksen ammattilaisten työskentelyn tueksi. Oppaan tavoite on tarjota tietoa ja työkaluja varhaiskasvattajille eroperheiden kanssa työskentelyyn. Tavoitteenamme oli madaltaa varhaiskasvatuksen henkilöstön kynnystä ottaa ero puheeksi niin lasten kuin vanhempienkin kanssa, sekä täydentää työntekijöiden ammattitaitoa ja helpottaa työskentelyä tuomalla opas työskentelyn tueksi.

1.2 Yhteistyökumppani

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Lappeenrannassa sijaitseva Pilke Tirikan päiväkotitoiminta. Pilke toimii yhteistyössä kuntien kanssa tarjoten varhaiskasvatusta, esiopetusta, iltapäiväkerhotoimintaa sekä sosiaalihuollon perhepalveluita. Päiväkotitoiminta tarjoaa varhaiskasvatusta 0–6-vuotiaille lapsille kuudessa eri ryhmässä, joiden arki rakentuu monipuolisesta toiminnasta, kuten liikunnasta ja retkeilystä. Päiväkodissa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen lähihoitajia, keittiö- ja siivousalan

ammattilaisia sekä päiväkodin johtaja. (Pilkepäiväkodit). Tärkeimpänä yhteyshenkilönä päiväkotiin opinnäytetyöprosessissamme on toiminut päiväkodin johtaja sekä eräs varhaiskasvatuksen opettaja.

1.3 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Tutustuessamme aiempaan tutkimustietoon aiheeseemme liittyen, löysimme ainoastaan muutaman varhaiskasvattajille suunnatun oppaan eroperheiden tukemiseen. Enemmän on tutkittu muun muassa sitä, millaista tukea varhaiskasvattajat antavat eroperheille ja millaista lisätietoa ja -koulutusta varhaiskasvattajat kaipaisivat työnsä tueksi.

Karelia ammattikorkeakoulusta Miia Immonen ja Petra Kuronen (2016) tuottivat oppaan päivähoidon henkilökunnalle, joka sisälsi tietoa muun muassa lasten käyttäytymisen muutoksista ja lapsen tukemisesta erotilanteessa, sekä miten käsitellä eroa lasten kanssa. Oppaan kokoamisessa hyödynnettiin päivähoidon henkilökunnalle osoitettua kyselyä.

Myös Riku Kotro (2020) tuotti oppaan, jonka avulla varhaiskasvattajat pystyvät tukemaan vanhempien eron kohdanneita lapsia. Opas tuotettiin yhteistyössä vantaalaisen päiväkodin henkilökunnan kanssa. Kotron tuottama opas sisältää tietoa eron vaikutuksista lapseen, mikä tukee lasta erossa, sekä käytännön ohjeita vanhempien ja lasten tukemiseen. Oppaassa on myös listattu erilaista kirjallisuutta, sekä paikallisia eropalveluita.

Eräässä opinnäytetyössä tehdyn tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat toivoivat saavansa työpaikaltaan lisää tietoa eroperheiden kohtaamiseen ja tukemiseen. Opinnäytetyössä tutkittiin, kuinka eroperheen lapsia sekä vanhempia kohdataan varhaiskasvatuksessa ja millaisia menetelmiä kasvattajilla on tukemiseen erotilanteessa. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. (Asp ja Hauta 2020.)

Outi Kauko (2014) Tampereen yliopistosta on kirjoittanut nuorisotutkimuksen, jossa hän tutki lasten mahdollista yksinäisyyttä vanhempien eron jälkeen. Yksinäisyyttä ja eroa yhdistävät suhteiden katkeamiset. Tutkimuksessa tuli ilmi, että lapset kokevat fyysistä sekä psyykkistä yksinäisyyttä toisesta vanhemmasta. Myös yleensä toisen vanhemman tai lapsen muutto on tunnistettu yhdeksi yksinäisyyttä lisääväksi tilannetekijäksi. Tilanteessa, jossa lapsi muuttaa toisen vanhemman luokse, voi yksinäisyyttä lisätä esimerkiksi koulunvaihto tai edellisen kodin pihapiirin ystävien menetys. Eron jälkeen lapsi joutuu rakentamaan suhteensa uudelleen vanhempiinsa. Myös muut perhesuhteet voivat katketa joksikin aikaa tai harventua, esimerkiksi toisen vanhemman isovanhempiin.

Tästä voidaan päätellä, että ennaltaehkäisevä tuki vanhemmille sekä lapselle voi ehkäistä lapsen sekä koko perheen yksinäisyyttä, vanhojen suhteiden ylläpitämistä sekä helpottaa

myös uusien suhteiden luomista. Tämänkin suhteen vanhempien ja lapsen välinen eron käsittely nousee merkitykselliseksi.

2 Lapsiperhe

Arkikielessä lapsen huoltajista käytetään usein termiä lapsen vanhemmat. Tilastokeskuksen mukaan perheen muodostavat avio- tai avoliitossa tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa. Lapsen syntyessä äidistä tulee automaattisesti tämän huoltaja. Mikäli vanhemmat ovat avoliitossa, myös isästä tulee lapsen huoltaja. Avoliitossa elävät vanhemmat voivat lapsen syntyessä sopia, että ovat molemmat lapsen huoltajia. (Väestöliitto 2020.)

2.1 Eroperheet Suomessa

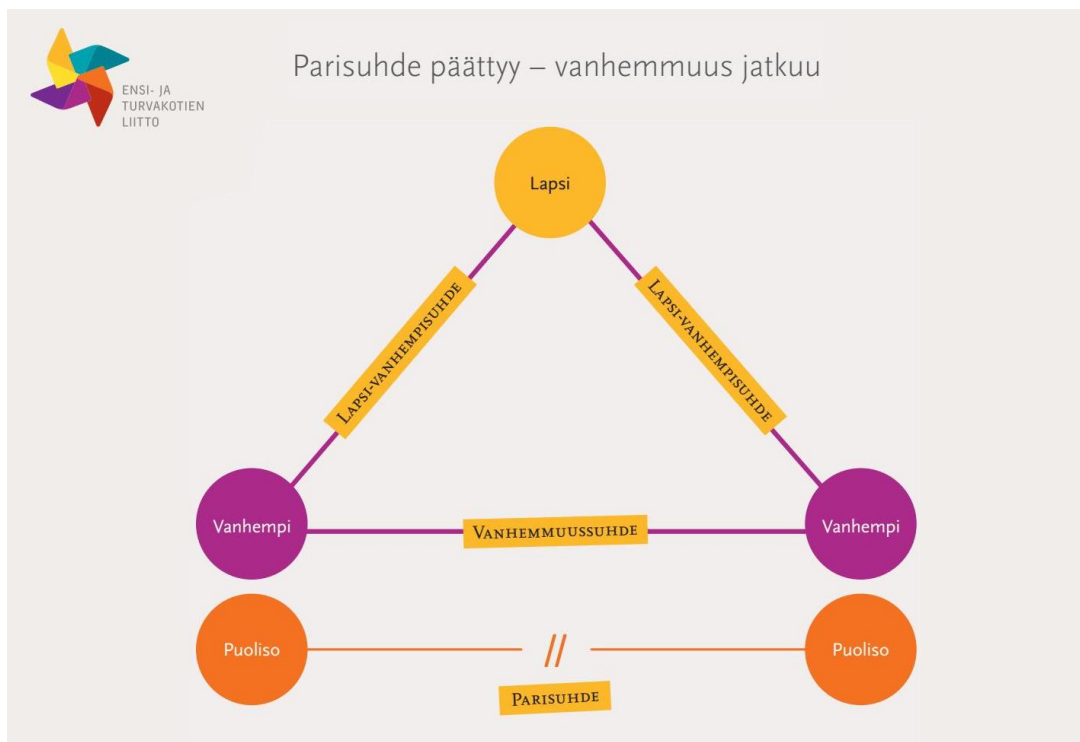
Vuonna 2015 avioeroon päättyi 13 939 avoliittoa. Kun mukaan lasketaan avoliittojen päättyminen, on vanhempien erojen arvioitu koskettavan vuosittain noin 30 000 lasta ja nuorta. Tilastojen mukaan noin 60 prosenttia lapsista on pieniä, korkeintaan alakouluikäisiä, vanhempien eron aikaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018.) Tilastokeskuksen (2020) mukaan vuoteen 2017 verrattuna äitien ja lapsien muodostamien perheiden määrä on kasvanut 1 173 perheellä. Äidin ja lasten muodostamia perheitä oli 2018 lopussa 108 112. Noin viidennes lapsiperheistä (22 %) oli yhden vanhemman perheitä.

Ero on yleensä pitkän tapahtumasarjan päätepiste ja monien tekijöiden summa sekä vuosia kestävä prosessi (Pruuki & Sinkkonen 2017, 15). Erolla tarkoitetaan tässä asiayhteydessä sitä, että yhteinen elämä suhteessa ei enää jatku. Tässä opinnäytetyössä emme luokittele suhteita sen tarkemmin niiden muodon mukaan, vaan käytämme samaa ero-termiä sekä avio- että avoliiton päättymisestä.

Ero on vanhemmille erityisen raskasta aikaa ja erokriisin keskellä vanhempien voimavarat voivat olla hyvin vähäiset. Tämän vuoksi vanhemmat eivät aina jaksaa tai kykene ottamaan huomioon sitä, kuinka haavoittava ero voi olla lapselle. Vanhempien voimavaroja voi viedä vaikeiden tunteiden läpikäymisen lisäksi käytännön asiat, kuten asumiseen ja talouteen liittyvät järjestelyt, sekä lapsen asioiden hoito, kuten tapaamisen järjestely. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.) Eroprosessin aikana korostuu vanhempien rakkauden, huolenpidon ja välittämisen tärkeys lasta kohtaan. Kaikkien tunteiden näyttäminen on sallittua ja toivottavaa. Mitä vähemmän lapsi joutuu vaimentamaan tunteitaan ja mitä enemmän vanhemmat sekä muu tukiverkosto niitä auttavat sanoittamaan ja tukemaan, sitä nopeammin erosta tulee yksi elämänvaihe, joka voi myös vahvistaa lasta. (Mäkijärvi 2014, 18, 36.)

2.2 Vanhemmuus eron jälkeen

Kun vanhemmat eroavat, he eivät eroa lapsistaan, vaan he eroavat saman perheen vanhemmuudesta. Eroavien vanhempien tulee tietoisesti luoda uusi, rakentava tapa toimia yhdessä vanhempina lapsilleen, kun yhteinen arkihuoltajuus loppuu ja vanhempien täytyy alkaa toteuttaa vanhemmuuttaan erillään. Huolimatta siitä, että vanhemmuutta toteutetaan erillään, olisi ensiarvoisen tärkeää, että vanhemmat sitoutuvat tukemaan toistensa vanhemmuutta myös eron jälkeen. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8–9.) Yhteistyövanhemmuuden kolmio (kuva 1) havainnollistaa sitä, kuinka vanhempien parisuhteen päättyessä lapsen suhde molempiin vanhempiinsa säilyy. Kolmiossa tunnistetaan myös vanhempien keskinäinen vanhemmuussuhde.

Kuva 1 Yhteistyövanhemmuuden kolmio, ensi- ja turvakotien liitto

Kiteytetysti yhteistyövanhemmuudella tarkoitetaan sitä, että vanhemmat hoitavat lapsen asioita yhdessä ja yhteistyössä. Yhteistyövanhemmuudessa kaksi tai useampi aikuista huolehtii ja neuvottelee yhdessä lapsen hyvinvoinnista. Yhteistyövanhemmuuden pohjana on vanhempien ymmärrys siitä, että entinen kumppani tulee erosta huolimatta olemaan vanhempana osa lapsen elämää. Yhteistyövanhemmuus on vanhempien mielentila, jossa vanhemmat tietoisesti asettavat lapsen hyvinvoinnin etusijalle ja tekevät tilaa myös toisen vanhemman läsnäololle lapsen elämässä. Yhteistyövanhemmuudella ei kuitenkaan tarkoiteta tasan puoliksi jaettua vanhemmuutta tai vain biologisen heteroparin vanhemmuutta. Yhteistyövanhemmuus-käsitteellä ei myöskään välttämättä tarkoiteta

lapsen biologisia, sosiaalisia tai juridisia vanhempia, vaan se kattaa kaikki lapsen hyvinvoinnista huolehtivat aikuiset (Ensi ja turvakotien liitto.).

Rinnakkaisvanhemmuus on erovanhemmuuden muoto, jossa vanhemmat ovat irtaantuneet keskinäisestä tiivistä yhteistyöstään pitkittyneen konfliktituneen suhteen vuoksi. Rinnakkaisvanhemmuuden taustalla on ajatus siitä, että vanhemmat ovat toisistaan erillään hyviä vanhempia lapselleen ja rinnakkaisvanhemmuudessa pyritään suojelemaan lasta vanhempien keskinäisiltä konflikteilta. Rinnakkaisvanhemmuudella ei tavoitella niinkään vanhempien keskinäistä yhteistyötä, vaan sitä, että vanhemmat irrottautuisivat toisistaan ja keskinäisistä konflikteistaan. Rinnakkaisvanhemmuudessa molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen elämään tekemällä omilla tahoillaan päätökset liittyen lapsen arkielämään silloin, kun lapsi on heidän luonaan. (Huovinen 2021, 19.)

Lapsi selviytyy erosta nopeammin, mitä paremmin vanhemmat pystyvät sopimaan lasta koskevista asioista, kuten huollosta ja tapaamisista (Mäkijärvi 2014, 17). Lapsi saa turvallisuudentunteen kokemuksen, kun huomaa, että vanhemmat pystyvät yhdessä huolehtimaan hänestä ja hänen asioistaan ilman suurempia ristiriitoja. Tällöin lapsi ei joudu valitsemaan puolta vanhempien välillä eikä joudu kantamaan vastuuta aikuisten asioista tai tunteista.

Lapsen itsenäiset suhteet häntä hoivaaviin vanhempiin ovat merkityksellisessä roolissa, sillä näiden suhteiden varassa lapsi luo käsitystä itsestään ja omasta arvostaan. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on keskeistä, että suhdetta molempiin vanhempiin ylläpidetään ja että vanhemmat tukevat toistensa vanhemmuutta. (Ensi- ja turvakotien liitto, 2019.)

On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että vain harvoin vanhemmat etenevät eroprosessissa samatahtisesti. Toinen vanhemmista on voinut käydä eroa läpi päässään jo pitkään, kun taas toiselle ero voi tulla yllättäen ja shokkina. Toinen eron osapuolista saattaa kärsiä katkeruudesta ja loukkaantua esimerkiksi toisen uudesta seurustelusuhteesta. Näin ollen eron eritahtisuus voi vaikeuttaa myös lapsiin liittyvien asioiden sopimista. (Pruuki 2019, 5.)

Yleisin lasten huoltomuoto eron jälkeen on nykyisin yhteishuolto. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan vuonna 2019 erotilanteista 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta. Yhteishuollossa huoltajat huolehtivat yhdessä lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, harrastuksista, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Vanhemmilta vaaditaan yhteishuollossa yhteistoimintaa sekä yhteistä päätöksentekoa liittyen lapsen asioihin. Yhteishuoltoa pidetään lapsen edun mukaisena ja siitä on vakiintunut normi, josta poikkeamiseen vaaditaan yleensä hyvät perustelut. Yhteishuollosta huolimatta lapselle tulee nimittää lähivanhempia, jonka luona lapsi virallisesti asuu, sillä lapsi

ei voi olla kirjoilla kahdessa osoitteessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021b.)

Lapsen huoltoa ja suhteen säilymistä molempiin vanhempiin eron jälkeen takaa laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361):

”Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361 § 2).

Laki takaa lapselle oikeuden saada hyvää ja turvallista hoitoa ja kasvatusta, sekä mahdollisuuden säilyttää turvallinen ja läheinen suhde kumpaankin vanhempaan. Laki määrittää huoltajien vastuut ja velvollisuudet lapsen hoitoa ja lapsen etua koskien. Lain puitteissa vanhemmat voivat sopia lapsen huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevista asioista.

Erotilanteissa laki ei kuitenkaan velvoita vanhempia tekemään kirjallisia sopimuksia, edellyttäen, että vanhemmat kykenevät sopimaan asiat sopuisasti ja lapsen etua ajatellen. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei suulliset sekä vanhempien keskenään tekemät sopimukset ole täytöntöön pantavissa, jos toinen ei sopimusta noudata. Myöskään Kelan maksamaa elatustukea ei voi saada ilman virallista, lastenvalvojan luona tehtyä sopimusta. (Peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä.) Pruuki & Sinkkonen (2017) ohjeistavat tilanteessa, jossa vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista asioista tai haluavat muuten vain kirjoittaa sopimukset lapsen asioista, että he voivat hakea apua kunnan tarjoamasta perheasioiden sovittelusta tai lastenvalvojalta. Mikäli sopimusta ei synny näidenkään toimijoiden avulla, voivat vanhemmat hakea asiaa ratkaistavaksi tuomioistuimessa. 90 % lapsen huoltoa ja tapaamisoikeuksia koskevista sopimuksista vahvistetaan sosiaalitoimessa eli lastenvalvojilla. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 11.)

2.3 Lapsi erotilanteessa

Pruuki ja Sinkkonen (2017, 8) toteavat kirjassaan että *”Vanhempien ero voi olla lapselle helpotuskin, mutta useimmiten se on hänelle valtava menetys ja kriisi”*. Lasten käyttäytymisessä ja tunne-elämässä ilmenevä oireilu voi olla varsin moninaista huoltajien erotessa. Pieni lapsi voi vanhempien erotessa muun muassa oirehtia päänsäryllä tai vatsakivulla, vetäytyä muiden lasten seurasta, olla aggressiivinen, menettää ruokahalunsa, taantua kehityksessään, tukahduttaa vaikeat tunteet ja pelätä vanhemmasta eroon joutumista. Pieni lapsi ei yleensä osaa ilmaista sanoin, millaisia tunteita vanhempien ero

herättää. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019b.) Poijula (2016, 263) muistuttaa, että vanhempien ero on merkittävä riskitekijä lapsen kehitykselle ja sen tukemisen kannalta on ratkaisevinta lapsen ja vanhempien välinen suhde ennen eroa, sen aikana kuin sen jälkeen.

Ensi- ja turvakotien liiton mukaan vanhempien toimiva yhteistyö on merkittävä suojaava tekijä lapsen kehityksessä sekä hyvinvoinnissa. Myös eron jälkeen vanhempien riitelyn väheneminen tai loppuminen sekä kodin ilmapiirin helpottuminen toimivat suojaavasti. (Ensi- ja turvakotien liitto.) Mäkijärvi (2014, 18) selventää, että pienelle lapselle merkityksellistä on, että aikuisen ääni on rauhallinen, turvallinen ja että vuorovaikutuksessa häntä katsotaan lempeästi silmiin.

Vanhempien ero on tilanne, josta seuraa usein lapsen turvallisuudentunnetta horjuttavia tapahtumia. Lapsen hyvinvoinnin kannalta olisi olennaista, että turvattomuuden kokemukset eivät myöskään pitkittyisi. Turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksia lapselle voi aiheuttaa esimerkiksi vanhempien kykenemättömyys toimia yhdessä johdonmukaisina kasvattajina, jolloin lapsi ei tiedä mitä häneltä toivotaan ja vaaditaan. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 23.)

2.4 Vuoroviikkoasuminen

Vanhempien muuttaessa erilleen, moni lapsi siirtyy vuoroviikkoasumiseen. Vuoroviikkoasumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi asuu puoliksi tai lähes puoliksi kummankin vanhemman luona. Vuoroviikkoasumisen yleisyydestä Suomessa ei ole tarkkaa tietoa, sillä ennen joulukuussa 2019 voimaanastunutta uutta lapsenhuoltolakia lapsella on voinut olla tilastollisesti vain yksi osoite, eikä täten vuoroviikkoasumisesta ole tilastotietoa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan vuonna 2019 erillään asuvien vanhempien lasten asumisesta esimerkiksi vuoroviikoin, sovittiin 3 330 lapselle. Vuoroasumisten osuus oli 19 prosenttia näiden asumissopimusten määrästä. Nykyisen lapsenhuoltolain puitteissa vuoroviikkoasuminen voidaan kirjata väestötietojärjestelmään ja avioerotilanteissa lapsella voi siis jatkossa olla kaksi kotiosoitetta mutta edelleen vain yksi virallinen asuinpaikka, jonne yhteiskunnan etuudet ja palvelut ohjautuvat. (Tilastokeskus 2021a.)

Vuoroviikkoasumiseen sopeutuessaan lapsi käy läpi oman luopumisprosessinsa, jossa yhden kodin arjesta siirrytään kahden kodin elämään. Tällaisessa tilanteessa vanhempien keskinäinen yhteistyö ja vuorovaikutus on ensiarvoisen tärkeää. Vanhemmat voivat helpottaa lapsen vuoroviikkoasumista kiinnittämällä huomiota siihen, että kodin vaihtotilanteet sujuvat kitkattomasti ja vanhemmat vaihtavat lapsen tärkeimmät kuulumiset,

jotta kaikki tämä kerronta ja vastuu ei jää lapselle. Lasta ei tule koskaan asettaa ikään kuin viestinviejäksi kotien välille, eikä lapsen tulisi myöskään joutua koskaan miettimään mistä saa kertoa toiselle vanhemmalle. (Ensi- ja turvakotienliitto, 2018.)

Myös vuoroviikkoasumisessa kuten muissakin erotilanteesta johtuvissa elämänmuutoksissa lapsen hyvinvointia tukee rutiinit. Tietyt rutiinit kummankin vanhemman kodissa luovat lapselle turvallisuudentunnetta ja lisäävät kokemusta elämän ennakoitavuudesta. Olennaista lapsen kannalta on myös se, että vanhemmat pyrkivät hyvän yhteistyövanhemmuuden tavoin tukemaan toistensa vanhemmuutta ja mahdollistavat lapselle esimerkiksi yhteyden pidon siihen vanhempaan, jonka luona ei juuri nyt ole. Alle 3-vuotiaat lapset hyötyvät säännöllisistä ja useista tapaamisista edes lyhyesti molempien vanhempiensa kanssa. Lapsen vanhetessa vanhemman kanssa vietetty aika muuttuu vähemmän merkitykselliseksi esimerkiksi lapsen muistin ja ajantajun kehittyessä. Vanhemman täytyy kuitenkin olla aktiivisesti osana lapsen opetusta, kurinpitoa, leikkiä sekä hoitoa. (Emery 2021.)

3 Varhaiskasvatus

Opetushallituksen (2021) mukaan varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon yhdistämää kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä tukee ja ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatus kuuluu osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja on tärkeä vaihe lapsen oppimisen ja kasvun polulla. Varhaiskasvatuksen tehtävinä on esimerkiksi tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea huoltajia kasvatustyössä. Varhaiskasvatus myös vahvistaa lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2021.)

Järvinen ym. (2009) ohjeistavat, että lähtökohtana kasvatukselle on lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kasvattajan kyky havainnoida ja kuunnella lasta sekä tutustua kokonaisuudessaan lapsen ja perheen elämään, on merkityksellistä. Kasvatus olisi oltava mahdollisimman lapsilähtöistä. Lapsilähtöisyyden toteutuminen mahdollistaa lapsen vahvistamaan ja kehittämään toimintaansa, ajatteluaan, ilmaisuaan sekä tunteitaan. (Järvinen ym. 2009, 34–35.)

3.1 Varhaiskasvatuksen tuki eroperheelle

Varhaiskasvatuslain (540/2018) 3§:n mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. Varhaiskasvattajat ovat usein eturintamassa kokemassa ja näkemässä eron vaikutukset lapseen.

Eron kaltaisen kriisin aikana vanhemmat voivat kokea epäonnistumisen sekä syyllisyyden tunteita, jolloin puheeksi otto työntekijöiden kanssa voi olla hankalaa. Tällöin työntekijän tulisikin ottaa rohkeasti itse asia puheeksi sekä tarjota samalla tukea sekä tietoisuutta eri palveluista, joista perhe voisi hyötyä tilanteessaan. (Ensi- ja turvakotien liitto.)

Huolen esille tuominen on ensiarvoisen tärkeää heti erotiedon jälkeen, jotta perhe voisi itse muodostaa käsityksensä tilanteestaan, ja arvioida yhdessä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa mahdollisia tukitoimia. Tässä kohtaa yhteistyö olisi hyvä aloittaa lapsen ja perheen voimavarojen sekä positiivisten asioiden löytämisellä. Myönteinen asenne lisää perheen toiveikkuutta sen hetkisestä tilanteestaan. Puheeksi ottamisen aikana avoimet kysymykset tarjoavat tilaa tunneilmaisulle sekä osallisuuden kokemukselle. (Järvinen ym. 2009, 122; Kaskela & Kekkonen 2006, 47.)

Eriksson & Arnkil (2012) kertovat, että kasvattaja voi törmätä tilanteeseen, jossa voi olla hankalaa havaita myönteisiä asioita, joiden kautta motivaatio sekä toiveikkuus löytyisivät koko perheen tukemiseksi. Tämän kaltaisessa tilanteessa kasvattajan on tärkeää tiedostaa avoimesti omat asenteensa sekä ennakkoluulonsa, jotta nämä eivät häiritsisi tilanteen arvioimista. Omien ennakkokäsitysten pohtimisen jälkeen työntekijän on hyödyllistä kirjata ylös sekä lapsen kuin vanhempienkin voimavaroja muuttuneessa tilanteessa. Lapsen voimavaroja voi olla esimerkiksi hänen kiinnostuksensa kohteet, hyvä mielikuvitus sekä hyvät leikki-aidot. Vanhempien resursseja voisivat olla rakkaus yhteistä lasta kohtaan, tuen ja avun hakeminen sekä esimerkiksi se, että lapsella on aina puhtaat vaatteet päällensä. Tämän jälkeen työntekijän on syytä pohtia, miten hän voisi omalta osaltaan tukea lasta sekä koko perhettä uudessa elämäntilanteessa. Lähtökohtana olisi työntekijän tarjoama voimaannuttava tuki, jossa avataan erilaisia näkökulmia asioihin, ymmärretään ja jaetaan ajatuksia puolin ja toisin, yhdistetään voimavaroja sekä omataan kannustava työote. (Eriksson & Arnkil 2012. 30, 32.)

Poijula (2016) muistuttaa tilanteessa, jossa vanhemman kyky vanhemmuuteen on riittämätön, sosiaalisen verkoston ja etenkin laajennetun perheen merkitys kasvaa. Suojaa voi tarjota vanhempien sijaan esimerkiksi isovanhempi, varhaiskasvatuksen työntekijä, eno, tati tai kummi. Selviytyäkseen kriisistä, lapsi tarvitsee aikuiselta myötätuntoista empatiaa, rohkeutta ja halua auttaa, tietoa sekä keinoja tuen tarjoamiseen. Lapsen toivo ja myönteinen asenne vahvistuvat lämpimässä vuorovaikutuksessa turvallisen aikuisen kanssa. (Poijula 2016. 160, 14.)

Myönteisen tunnistaminen ja vahvistaminen lapsi–vanhempi -suhteessa on tärkeää. Eron myötä vanhemman ikävöiminen päivähoidossa voi vahvistua ja lapsen onkin tärkeä kuulla, että ikävän tunteet ovat sallittuja, sekä saada tuntee, että häntä tuetaan niiden läpikäymisessä. Vanhemman ikävöimisessä voi auttaa esimerkiksi kotoa saatu valokuva vanhemmista (Mäkijärvi 2014, 79). Myös siirtymätilanteet voivat olla haastavampia, jolloin kasvattajan tuki ja turva osoittautuvat merkityksellisiksi. Parhaimmillaan oikein hoidetut siirtymätilanteet vahvistavat lapsen luottamuksen ja selviytymisen kokemusta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.) Äänekosken perhekeskuksen (2021) mukaan myönteisen vuorovaikutuksen syntyä ruokkii lapsen hyvien tekojen sekä ominaisuuksien huomaaminen. Lapsi kaipaa ihailua sekä rakkautta ja niitä tulee osoittaa lapselle hänen ymmärtämillään tavoilla. Leikki on yksi hyvä keino palauttaa yhteys lapseen ja sen kautta hän kokee tulleen arvostetuksi ja huomatuksi. (Äänekosken perhekeskus 2021.)

Varhaiskasvattajien tulisi olla puolueettomia ja pyrkiä tukemaan molempia vanhempia eron tuomassa kriisissä. Kasvattajien tulisi tuntee lainsäädäntöä lasten huollosta ja

tapaamisoikeudesta, jossa yhteishuollossa oleville vanhemmille tiedotetaan päivähoidon asioista tasapuolisesti. Turvallisen ja luottamuksellisen suhteen luominen lapseen vahvistaa lapsen selviytymistä eron tuomista muutoksista. Kasvattajien tulisi myös puuttua heti, jos havaitsevat epäilyksiä lapsen pahoinpitelystä, ottaa puheeksi sekä tehdä lastensuojeluilmoitus. Mäkijärvi (2014) toteaa, että lasta on pyrittävä kuuntelemaan sanattomastikin. Kasvattajan sensitiivinen herkyys havainnoida sekä ymmärtää lasta mahdollisimman hyvin on äärimmäisen tärkeää, jotta hänen tarpeisiinsa voitaisiin vastata. (Mäkijärvi 2014, 49–50, 122.)

3.2 Kasvatusyhteistyö

Kasvatusyhteistyö käsitteellä tarkoitetaan lapsen kasvun ja kehityksen tukemista yhteistyössä kodin ja päiväkodin kanssa (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019a). Järvisen ym. (2009, 118) mukaan kasvatuskumppanuus näyttäytyy työmuotona, johon kuuluu lapsi sekä vanhemmat. Lapsen etu on saada kasvaa ympäristössä, jossa vanhemmat ymmärtävät kasvatustehtävänsä, jota varhaiskasvatuksen työntekijät tukevat. Kasvatusyhteistyötä tukee luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen, sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus.

Kasvatusyhteistyö on dialogi, joka vaatii luottamuksen syntymisen ja sitä kautta pyrkimyksen yhteisymmärrykseen, jossa toimitaan lapsen parhaaksi (Järvinen ym. 2009, 119). Kaskela ja Kekkonen (2006) toteavat, että tavoitteena on luoda heti päivähoidon aloituksen alussa riittävä luottamus vanhempiin, jotta yhteistyö käynnistyisi ja vuoropuhelu tulisi olemaan avointa niin, että lapsi hyötyisi siitä mahdollisimman paljon. Luottamuksen rakentumisen avulla myös mahdolliset vaikeiden asioiden puheeksi otot helpottuvat. Kertomalla vanhemmille hoitopäivän aikana tapahtuneista asioista, lapsen kokemuksista, tarinoista ja elämyksistä, luo vanhemmille luottamusta siitä, että lapsi on asiantuntevassa hoidossa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

Varhaiskasvattajat ja vanhemmat jakavat yhteistyössä tietojaan, taitojaan sekä osaamistaan peilaten lapsen etuun. Edellytyksenä on, että vanhemmat ovat vastuussa kotona tapahtuvasta hoidosta ja kasvatuksesta, kun taas varhaiskasvattajat siitä ajasta, jonka lapsi viettää päivähoidossa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.)

Inbar Levkovich ja Galit Eyal ovat kirjoittaneet tutkimuksen, joka tutkii esikouluopettajien käsityksiä ja kokemuksia eronneiden vanhempien kanssa työskentelystä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että esikoulun opettajat käyttävät kaksi kertaa enemmän aikaa eronneiden vanhempien kanssa kommunikointiin verrattuna kommunikointiin naimisissa olevien vanhempien kanssa. Tutkimuksessa selvisi myös, että esikoulun opettajat kokevat

akuutissa keskinäisessä konfliktitilassa olevien vanhempien kanssa työskentelyn psyykkisesti hyvin kuormittavaksi ja tämän seurauksena he kokivat paljon keinottomuutta ja kyvyttömyyttä näissä tilanteissa. Ammattilaiset kokivat saavansa hyvin vähän tukea työskentelyyn ja sen aiheuttamaan kuormitukseen. (Levkovich & Eyal, 2019.)

3.3 Perheiden monimuotoisuus

Yhteistyössä perheen kanssa ammattilaisten on tärkeää huomioida perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. (Opetushallitus 2018, 34.)

Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa -oppaan (2020) mukaan monimuotoisuutta käsitellään perherakenteiden näkökulmasta. Erityislasteri suurentuneen eronneisuusriskin vuoksi yhden vanhemman perheissä on keskimääräisesti enemmän erityistarpeisia lapsia, joiden hoidontarve voi olla korkeampi. Myös työllistymisen yhden vanhemman perheissä on alhaisempaa verrattuna perheisiin, joissa on kaksi vanhempaa. Työttömyysprosentin nousuun yhden vanhemman perheissä voi vaikuttaa tukiverkon vähäisyys tai sen puuttuminen sekä vanhemman mahdollinen vuorotyö. Perheiden monimuotoisuuden tiedostaminen sekä näkyväksi tuominen muodostavat luottamusta, sekä tiiviimpää yhteistyötä perheiden sekä ammattilaisten välille. Perheiden on esimerkiksi helpompi ottaa puheeksi vaikeampiakin asioita, kun omaa tilannettaan ei tarvitse peitellä tai kiertellä. Lapselle on tärkeää, että hänen perheensä tunnustetaan sekä hyväksytään ja että hän saa olla omasta perheestään ylpeä. Jokaisen lapsen on myös avartavaa ja helpottavaa ymmärtää, että monenlaisia perheitä on olemassa ja että ne kaikki ovat yhtä arvokkaita. Oleellista on, että kasvattajat huomioisivat perheen kohtaamisen yksilöllisesti sekä osaisivat ottaa huomioon heidän henkilökohtaisen tilanteensa. Varhaiskasvatuksen työkentällä on myös tärkeää vahvistaa ilmapiiriä, jossa erilaisia perhemuotoja arvostetaan sekä tuodaan julki. (Monimuotoiset perheet 2020, 6, 31.)

4 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessimme kulki lineaarisen mallin mukaan (Kuvio 1). Ensin määriteltiin tavoite, jota kohti kuljettiin, jonka jälkeen aloitimme suunnittelun, josta seurasi opinnäytetyön ja sen tuotosten toteutus sekä lopuksi prosessin päättäminen ja arviointi. Kuvaamme prosessia tarkemmin alempana. (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

Kuvio 1. Projektityön lineaarinen malli (mukailtu Toikko & Rantanen 2009, 64)

Lineaarista mallia on kritisoitu siitä, että se näyttää projektityön olevan liian suoraviivaista sekä yksinkertaisempaa, mitä todellisuudessa. Linearisessa mallissa ei myöskään ole otettu huomioon tekijöitä, joiden myötä projektin eteneminen voi muuttua. (Salonen K. 2013, 14–15.) Oma opinnäytetyöprosessimme eteni suunnitelman mukaan.

Aloitimme opinnäyteprosessimme alkuvuodesta 2021. Prosessi alkoi aiheen ideoimisesta ja rajaamisesta sekä opinnäytetyösuunnitelman kirjoittamisesta. Idea opinnäytetyöhön lähti omasta kiinnostuksestamme aihetta kohtaan. Vilkan ja Airaksisen (2003, 23) mukaan aihepiiriin valinnassa onkin tärkeää, että aihe motivoi, opiskelijana voi kokea voivansa syventää omaa asiantuntemusta valitusta aiheesta sekä aihe on ajankohtaisesti tärkeä, jolloin toimeksiantajakin kiinnostuu siitä.

Kun olimme päättäneet opinnäytetyön aiheen ja toteutustavan, laadimme opinnäytetyösuunnitelman, joka hyväksyttiin helmikuussa 2021. Tämän jälkeen aloimme etsimään yhteistyökumppaniksi sopivaa varhaiskasvatusyksikköä sekä kokoamaan valmiiksi teorian tietoa opinnäytetyöraporttiimme. Toimeksiantajaksi valikoitui päiväkotitirikka, jonka kanssa aloitimme yhteistyön keväällä 2021. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Vilkan ja Airaksisen (2003) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan ohjeistamista ja opastamista ammatillisessa kentässä. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena voikin olla esimerkiksi jonkinlainen ohje, ohjeistus, tai käytäntöön suunnattu opas ammattilaisille. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Toiminnallisen opinnäytetyön prosessiin kuuluu kaksi osaa, kun tavoitteena on tehdä opas. Ensin kirjoitetaan itse työ, eli opas, jonka jälkeen raportoidaan sen suunnittelu- ja valmistusprosessista opinnäytetyöraporttiin. (Vilka & Airaksinen 2003, 129.) Toimeksiantajalta saamiemme toiveiden jälkeen aloimme työstämään opasta kesän 2021

aikana. Saimme yhteistyökumppanilta idean tehdä myös vanhemmille jaettava esite, joten työstimme sitä oppaan kanssa samaan aikaan. Alkusyksystä 2021 työstimme tuotoksiamme ja pidimme säännöllisesti yhteyttä päiväkodin suuntaan. Saimme myös muilta toimijoilta palautetta oppaaseen ja esitteeseen, joiden mukaan pystyimme muokkaamaan tuotoksiamme vielä paremmiksi. Syksyn 2021 aikana arvioimme valmiit tuotoksemme ja kirjoitimme opinnäytetyöraporttimme valmiiksi.

4.1 Kohderyhmänä varhaiskasvattajat

Kohderyhmän määrittely oli olennaista opinnäytetyössämme, sillä kohderyhmä määrittelee pitkälti oppaan sisällön. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tehdä opastus, jota kohderyhmä käyttää toiminnassaan ja josta kohderyhmä hyötyy (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38). Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina teimme opinnäytetyön erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta, mutta opas on tarkoitettu koko varhaiskasvatuksen henkilökunnan käyttöön. Oppaan tavoitteena on tukea ja helpottaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten työskentelyä eroperheiden kanssa.

4.2 Ideoiden kerääminen ja oppaan suunnittelu

Keräsimme keväällä 2021 kohderyhmältämme toiveita ja näkemyksiä opasta varten. Ennen oppaan tekemistä kyselimme kasvattajilta kasvotusten toiveita ja ajatuksia oppaaseen liittyen. Yksi tämän opinnäytetyön tekijöistä suoritti työharjoittelua yhteistyöpäiväkotiin, joten tämä mahdollisti suoran ja välittömän tiedon keruun. Kyselyt suoritettiin suullisesti työpäivän lomassa, esimerkiksi kahvitauolla tai muuten rauhallisen hetken salliessa. Toiveiden keruussa käytettiin avoimia ja vapaamuotoisia kysymyksiä, joiden pohjalta aiheesta syntyi myös keskustelua. Toiveet kirjattiin ylös ranskalaisilla viivoilla, jotka lisättiin myöhemmin oppaaseen sekä esitteeseen. Saimme kerättyä erilaisia toiveita kolmelta eri kasvattajalta, muut kasvattajat olivat samaa mieltä jo mainittujen toiveiden kanssa, eikä heillä ollut niihin lisättävää.

Kasvattajat toivoivat, että oppaassa huomioitaisiin molempien vanhempien tasa-arvoinen kohtaaminen sekä siihen liittyviä menetelmiä. Esimerkiksi se, että molemmille vanhemmille järjestettäisiin tarvittaessa kaksi varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelua, jos esimerkiksi riitaisuuden vuoksi osallistuminen yhtä aikaa ei onnistu. Kasvattajat toivoivat oppaaseen myös erilaisia tahoja ja palveluita, joihin he voisivat ohjata perheitä eroprosessin tukemiseksi. Varhaiskasvattajat toivoivat myös infopakettia tai esitettä, jonka voisi antaa vanhemmille siinä tilanteessa, kun ero tulee varhaiskasvattajien tietoon.

Opinnäytetyön tekijöinä koimme tärkeäksi käsitellä oppaassa eroa niin lapsen kuin vanhempienkin näkökulmasta, ja tarjota varhaiskasvatuksen ammattilaisille vinkkejä sekä lasten että vanhempien kanssa työskentelyyn. Ilmiöön syvemmin tutustuminen on tärkeä seikka varhaiskasvatuksen työkentällä, jotta siihen pystyttäisiin tehokkaammin puuttumaan sekä tarjoamaan perheille laajempaa tukea.

4.3 Oppaan toteutus

Työstimme opasta kesän ja alkusyksyn 2021 aikana, keräten tietoa eri lähteistä ja suunnittelemalla oppaan ulkomuotoa. Pidimme useita palavereja opinnäytetyön tekijöiden kesken, jolloin pääsimme hyvin yhteisymmärrykseen oppaan sisällöstä ja visuaalisesta ilmeestä. Tässä vaiheessa lähetimme sähköpostitse opasta myös yhteistyökumppanillemme useaan otteeseen ajatuksena, että saisimme palautetta heiltä, jotka opasta tulevat tulevaisuudessa käyttämään. Koimme tärkeäksi saada kohderyhmältä palautetta, jotta oppaasta muodostuisi heille sekä sitä kautta perheille tarpeellinen työkalu. Lähetimme oppaan yhteistyöpäiväkodin johtajalle sekä eräälle varhaiskasvatuksen opettajalle, jolta saimme palautetta työhömmе. Hän kommentoi opasta sekä esitettä selkeäksi ja helppolukuiseksi tuotokseksi, josta löytyy riittävästi tietoa. Hän toivoi, että oppaaseen sekä esitteeseen lisättäisiin tietoa perheiden monimuotoisuudesta. Lisäsimme tuotokseen kasvatusyhteistyön tueksi kappaleen perheiden monimuotoisuudesta, jossa kerroimme monimuotoisten perheiden kohtaamisesta sekä miten erilaisten perhemuotojen huomioiminen näyttäytyy lapsen näkökulmasta. Koska monimuotoisuus on eroperheiden lisäksi hyvin yleistävä ilmiö, koimme eri perherakenteiden näkyväksi tuomisen tärkeäksi niin varhaiskasvatuksen ammattilaisille omaan työhönsä kuin perheillekin muistutukseksi, että kasvattajat ovat monimuotoisuudesta tietoisia ja haluavat omalta osaltaan tukea sitä.

Etelä-Karjalan alueella toimii Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhdistys, joka järjestää tukea perheille eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Kysyimme myös heiltä palautetta kohdennettuna esitteeseen. Lähetimme sähköpostitse esitteen ja saimme vastauksen heti seuraavana päivänä. Heidän näkemyksensä tuotokseen oli, että olimme tehneet hienoa työtä sekä kokonaisuus oli myöskin hyvin laadittu, joten kehittämis ehdotuksia emme saaneet.

Ennen lopullisten tuotosten lähetystä toimeksiantajallemme päiväkotі Tirikkaan, varmistimme esitteen toimivuuden tulostamalla sen ja katsomalla, että sivut asettuvat oikein ja johdonmukaisesti.

5 Opinnäytetyön tuotos

Opinnäytetyömme tuotos on opas varhaiskasvattajille. Yhteistyökumppanin toiveesta teimme oppaan lisäksi vanhemmille infopaketin/esitteen siitä, kuinka huomioida lapset erotilanteessa. Esitteen tarkoituksena oli, että varhaiskasvattajat voisivat jakaa sen ennaltaehkäisevästi eron tuomiin haasteisiin koko perheen tueksi.

Oppaan ja esitteen sisältö on melko samankaltainen niin sisällöllisesti kuin ulkonäöllisestikin, kuitenkin esitteeseen on pyritty laittamaan ainoastaan vanhemmille tärkeää sisältöä jättäen ammattitekstiä pois. Opas puolestaan on tuotettu varhaiskasvattajien näkökulmasta ja lapsen tuki on siinä pääroolissa.

5.1 Hyvän oppaan kriteerit

Riitta Hyvärinen (2005) on kirjoittanut artikkelin *"Millainen on toimiva potilasohje?"*. Käytimme artikkelia apuna opinnäytetyömme tuotoksen, eli oppaan ja esitteen, kirjoittamisessa. Vaikka artikkelissa puhutaan nimenomaan potilasohjeesta, koimme ohjeet sopiviksi myös sosiaalialan oppaan tekemisen avuksi.

Hyvä opas on kirjoitettu lukijaa osoittaen eli meidän tapauksessamme oppaassa teksti on kohdistettu kasvattajille ja esitteessä vanhemmille. Esimerkiksi oppaassa käytämme muotoa *"Kuinka tuen lasta?"* ja esitteessä *"Muistilista vanhemmille"*-osiossa käytämme muotoja *"kerromme, osoitamme, suojelemme..."*. Hyvärisen mukaan hyvä opas kulkee loogisesti ja pää- sekä väliotsikot kertovat asioista, joita tekstissä käsitellään. Oppaan luettelossa on myös mainittava kaikki väliotsikot, jolloin oppaan lukijan on helpompi löytää kappale, jota erityisesti haluaa lukea. (Hyvärinen 2005.)

Hyvärinen (2005) ohjeistaa, että käytännöllisessä oppaassa kappaleet ovat lyhyitä ja teksti yleiskielellistä. Erityisesti vanhempien oppaassa korostuu yleiskielen tärkeys, koska lukijat ovat lasten vanhempia, eivätkä välttämättä esimerkiksi kasvatusalan ammattilaisia. On myös tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että sanavalinnat ovat kaikille ymmärrettäviä. Pitkin opasta on tehty erilaisia huomiolaatikoita, joihin on tiivistetty luettelon muotoon edeltävän kappaleen tärkeimmät asiat. Oppaan tekstissä olevat luettelot jaksottavat tekstiä hyvin ja niiden avulla tärkeitä asioita voi nostaa paremmin esiin. Jotta oppaasta muodostuisi selkeä, on myös muistettava oikeinkirjoitus. Oppaan lukija ei välttämättä luota oppaaseen, joka on täynnä kirjoitusvirheitä. Hyvä neuvo välttää kirjoitusvirheet, on antaa ulkopuolisen henkilön lukea tuotokset ennen lopullista julkaisua. (Hyvärinen 2005.) Vilkan ja Airaksisen (2003, 53) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksen tärkeimpinä kriteereinä on myös houkuttelevuus, selkeys ja sopivuus kohderyhmälle.

Oppaassa on käytetty yksinkertaista ulkoasua ja rauhoittavia sekä hillittyjä värejä, jotta sitä olisi miellyttävä lukea. Vanhemmille suunnatussa esitteessä on käytetty samaa värimaailmaa kuin oppaassa, joka lisää rauhallisen tunnelman syntymistä. Esitteeseen on lisätty myös kuvia houkuttelevuuden lisäämiseksi.

5.2 Opas varhaiskasvattajille

Tuotoksemme alussa on kerrottu erilaisia oireiluja ikäkausittain, sekä kuinka ero näkyy lapsen olemuksessa ja toiminnassa. Oireet on tummennettu tekstistä, jotta ne nousevat paremmin esiin lukijan silmällessä tekstiä. Jokaisen ikäkauden oirehinnan kuvailun jälkeen on lueteltu keinoja, kuinka tämän ikäistä lasta voi tukea erossa ja lieventää eron aiheuttamaa oirehdintaa.

Oppaassa on myös kerrottu, kuinka haitallista vanhempien riitely, sen seuraaminen ja kuuntelu lapselle on. Halusimme tuoda selkeämmin vanhempien tietoisuuteen riitelyn vaikutukset lapseen, koska se voi haitata lapsen mielenterveyttä sekä psykologista kehitystä. Ensi ja turvakotien liiton mukaan yksi lasta suojaava tekijä onkin vanhempien riitelyn loppuminen sekä sitä kautta kodin ilmapiirin tasaantuminen. (Ensi- ja turvakotien liitto.) Tässä tapauksessa tarkoitamme riitelyllä rajua ja pitkäkestoista yhteenottoa, joka voi vahingoittaa lasta jo muutenkin turvattomassa ja muuttuneessa tilanteessa.

Tuotoksessa on mainittu erilaisin konkreettisin keinoin, kuinka vanhempien eron voi lapsen kanssa ottaa puheeksi varhaiskasvatuksessa ja kuinka lasta voi tukea erossa. Esimerkiksi erilaiset sadut, leikit ja tunnekasvatus ovat hyviä keinoja käsitellä eroa ja sen tuomia tunteita lasten kanssa. Oppaaseen on tehty oma kappale siitä, miten eron voi ottaa puheeksi vanhempien kanssa, miksi se on tärkeää ja kuinka vanhempiakin voi tukea eron aiheuttamissa myllerryksissä.

Oppaan loppuun on koottu erilaisia eroperheille tarkoitettuja palveluita Etelä-Karjalan alueella. Koimme tärkeäksi listata näitä palveluita, koska varhaiskasvatus on usein lähin palvelu lapselle ja koko perheelle. Oppaan avulla kasvattajat voivat ohjata ja tarjota perheelle tukea sekä palveluita, joiden piiriin he eivät välttämättä osaisi hakeutua. Näin perheelle voi tulla tunne, että he eivät jää yksin asian suhteen, eron tuomaan kriisiin suhtaudutaan vakavasti, ja että perheelle halutaan tarjota tukea ennaltaehkäisevästi, jolloin erosta selviäminen ja voimavarojen löytäminen voivat tapahtua hieman nopeammin ja rakentavammin.

Oppaasta löytyy myös kirjallisuuslista niin lapsille kuin aikuisillekin tarkoitetuista erokirjoista, joita voi hyödyntää niin kodin kuin varhaiskasvatuksen arjessa ja varhaiskasvattajat voivatkin suositella niitä perheille. Kirjallisuuteen on valittu mahdollisimman uusia kirjoja,

enintään kymmenen vuotta vanhoja, jotka koimme hyväksi eron käsittelyn tueksi. Luimme itse kaikki valitsemamme kirjat, jotta varmistuisimme niiden käytettävyydestä sekä hyödyllisyydestä eron tuomiin haasteisiin, mutta muutamat lasten kirjat sopivat hyvin myös esimerkiksi koko päiväkotiryhmälle, mikä helpottaa kasvattajien toimintaa. Aikuisille suunnatuista kirjoista löytyy myös käytännön vinkkejä, kuinka eroa voi käsitellä ja miten siitä voi selvitä niin itse kuin lasten kanssa. Käytännön kirjavinkit koimme tärkeiksi tuoda esille myös kirjojen muodossa, koska ihmiset sisäistävät ja käsittelevät asioita eri tavoin ja joillekin kirjan lukeminen rauhassa voi olla sopiva tapa oppia uutta sekä käsitellä tunteita.

5.3 Vanhemmille suunnattu esite

Vanhemmille suunnatun esitteen alussa on kerrottu erojen yleisyydestä Suomessa. Tieto voi olla lohduttavaa kuulla; ”emme ole ainoita eronneita vanhempia”. Esitteen ensimmäinen kappale käsittelee sitä, kuinka eroa on hyvä käydä lapsen kanssa läpi, kuinka erosta puhutaan lapsille ja mitä on hyvä ottaa huomioon. Toisen kappaleen sisältöajatuksena on ”lapsen tukeminen erotilanteessa”, rutiinien tärkeys, lapsen ikävöinti toista vanhempaa kohtaan sekä kuinka sanoitetaan tunteita. Esitteen kolmas kappale käsittelee yhteistyövanhemmuutta. Vanhempien on tärkeää muistaa, että lapselle vanhemmat ovat yhtä tärkeitä ennen ja jälkeen eron. Kappaleessa pohditaan myös sitä, millaisia vaikutuksia riitelyllä on lapsen kehityksen kannalta, sekä mitä vaaditaan toimivalta yhteistyövanhemmuudelta.

Loppuun on koottu ”muistilista vanhemmille” -laatikko, johon on tiivistetty esitteen tärkeimmät asiat, joita vanhempien olisi hyvä huomioida. Laatikko laadittiin, jotta tekstistä olisi helpompi poimia itselleen merkittävät asiat, sekä muistaa lopuksi keskeisimmät seikat, joita hyödyntää jatkossa.

Viimeisille sivuille on koottu eroperheille suunnattuja palveluja, joita Etelä-Karjalan alueelta löytyy. Esimerkiksi lastenvalvojat, vertaistukiryhmät ja erilaiset eroauttajat. Lopussa on lisäksi kirjalista, josta voi löytää hyödyllistä luettavaa niin lapsille kuin vanhemmillekin. Lapsille suunnatut kirjat käsittelevät tavalla tai toisella eroa ja voivat auttaa esimerkiksi erosta puheeksi ottoa lapsen ja vanhemman välillä.

5.4 Oppaan ja esitteen hyödynnettävyys

Opas on tehty Pilke Tirikan käyttöön, mutta opasta voi hyödyntää kaikkialla varhaiskasvatuksessa. Oppaaseen on lueteltu Etelä-Karjalan alueen eroperhepalveluita, joten se palvelee parhaiten kyseisen alueen varhaiskasvattajia ja eroperheitä, mutta teoriataustansa puolesta se on hyödynnettävissä myös muualla. Oppaan kautta

varhaiskasvattajat sekä vanhemmat saavat lisätietoa eroon liittyvistä oireista, vaikutuksista sekä koko perheen tukemisesta.

Vanhempien esite on hyödynnettävissä jokaisessa, erityisesti eteläkarjalaisessa lapsiperheessä, jossa vanhempien ero on ajankohtainen. Halusimme tuotoksistamme mahdollisimman hyödynnettävät, joten ajattelimme jakaa vanhemmille tarkoitettua esitettä Mannerheimin lastensuojeluliiton Kaakkois-Suomen piirin Lappeenrannan yksikön kautta sitä tarvitseville perheille. Lähetimme kyseiselle yhdistykselle sähköpostitse vanhemmille suunnatun esitteen ja kysyimme kiinnostusta yhteistyöhön. Esitteen kehittämistä varten pyysimme heiltä myös palautetta asianomaiseen tuotokseen. Tuotoksestamme pidettiin paljon, se oli tunnelmaltaan lämmin, ymmärtävä sekä siinä tuotiin asioita esiin lapsen etu edellä. Yhdistys oli myös kiinnostunut yhteistyöhön esimerkiksi jakamalla esitettä perheille sekä sen mahdollista hyödyntämistä koulutuksissa.

6 Pohdinta

Yhteistyö sujui hyvin ja sujuvasti kaikkien opinnäytetyön tekijöiden osalta. Pidimme toisemme ajan tasalla omista pohdinnoistamme viestittelyn sekä yhteisten palaverien kautta, sekä kysyimme heti toisten mielipidettä, kun joku asia askarrutti mieltä. Järjestimme aina tarvittaessa palavereja etäyhteyden kautta, missä kartoitimme sen hetkisen tilanteen ja jaoimme jokaiselle omat vastuualueet opinnäytetyön tekemiseen. Arvioimme itsenäisesti opasta niin, että tarkistimme tiedollisen sisällön kattavuuden niin kuin olimme aiemmin suunnitelleet, sekä sen, että yhteistyökumppanin esittämät toiveet löytyivät oppaasta. Pohdimme yhdessä myös oppaan ja esitteen ulkonäköä, mistä pääsimmekin nopeasti yhteisymmärrykseen. Toiveiden keräys oppaaseen sujui vaivattomasti ja hyvin, koska yhden meistä ollessa fyysisesti paikalla päiväkodissa, oli keskustelut helpompi järjestää.

6.1 Yhteistyö toimeksiantajan kanssa

Yhteistyö eri yhteistyötahojen kanssa sujui mielestämme hyvin ja joustavasti. Saimme rakentavaa palautetta oppaaseen ja esitteeseen päiväkodin opettajalta sekä pelkkään esitteeseen Mannerheimin lastensuojeluliiton Lappeenrannan yksiköltä kuin myös Etelä-Karjalan perhetyön kehittämisyhdistykseltä.

Toivoimme edellä mainituilta tahoilta palautetta esitteeseen, jotta voisimme tehdä siitä vieläkin laadukkaamman sekä hyödyllisemmän. Perhetyön kehittämisyhdistyksen, Mannerheimin lastensuojeluliiton sekä yhteistyöpäiväkodin opettajan palautteet antoivat varmuutta, että olimme luoneet hyödylliset tuotokset sekä toivat myös uusien näkökulmien lisäksi tiiviimpää oppimista itsellemmekin. Kokonaisuutena yhteistyö oli rakentavaa, sujuvaa sekä laajempaa mitä osasimme odottaa, koska saimme uusia yhteistyökumppaneita ja sitä kautta syntyi myös uudenlaista reflektointia sekä kehittämisideoita. Samalla saimme markkinoitua omia tuotoksiamme tahoille, jotka hyötyisivät niiden käyttämisestä työnsä tukena.

6.2 Opinnäytetyön eettisyys, luotettavuus ja pätevyys

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry on luonut ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset ja ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan näitä ohjeita. Olemme perehtyneet näihin ohjeisiin ja suosituksiin sekä noudattaneet niitä koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Arenen (2019) mukaan lähteen alkuperän ja tekijän maininta on hyvän tutkimustavan ja lainsäädännön mukaista. Opinnäytetyömme teoriaosuudessa käytimme monipuolista ja tuoretta kirjallisuutta, joka lisää tiedon luotettavuutta. Käsittelimme lähdekirjallisuutta kriittisesti sekä merkitsimme lähteet

näkyviin, jos tieto ei ollut omaamme. Oppaaseen sekä esitteeseen kokosimme tietoa lähteistä, jotka totesimme luotettaviksi ja työhömmme sopivimmiksi. (Arene 2019, 3, 12.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa tiivis ja helppolukuinen opas, joka tarjoaa uutta sekä ajankohtaista tietoa kasvattajien työn tueksi. Koko prosessin ajan arvioimme ja reflektioimme työskentelyämme pääasiassa keskustellen sekä yhdessä, että yhteistyökumppaniemme kanssa.

Avoimessa eli vapaamuotoisessa haastattelussa keskityimme vain oppaan kannalta oleellisiin kysymyksiin, eli selvitimme keskustelemalla ainoastaan kasvattajien toiveet oppaaseen. Ronkaisen ym. (2014, 126) mukaan vapaamuotoiseen haastatteluun osallistuminen ja sitä kautta tiedonhankinta on vapaaehtoista ja opinnäytetyötä tehdessämme kysyimme haastatteluja ennen luvan yhteistyötaholta. Haastatteluun liittyvästä luvasta sekä ajankohdasta on tärkeää sopia haastateltavien kanssa etukäteen, sekä kertoa, mitä aihetta tekemä haastattelu koskee, ja tämä kaikki on eettisesti perusteltua. Haastateltava ei välttämättä lupaudu tutkimukseen, jos ei tiedä, mistä asiasta on kyse. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 64.) Opinnäytetyössä toteutimme ja käsittelimme vapaamuotoisten haastattelujen vastaukset niin, ettei vastaajaa tule niistä ilmi.

Opinnäytetyöprosessissamme oli tärkeää kertoa kohderyhmälle, miksi sekä miten hyödynnämme saamiemme vastauksia ja miten toimimme saamiemme haastattelutietojen kanssa opinnäytetyöprosessin päätyttyä. Pidimme kohderyhmämme ajan tasalla prosessin etenemisestä lähettämällä päiväkodin johtajalle sähköpostilla keskeneräistä opastamme ja kyselimme samalla muutosehdotuksia ja -toiveita.

6.3 Tuotoksen ja opinnäytetyön prosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessia hidastutti jonkin verran yhteistyökumppanien saaminen laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen. Laajensimme aluetta koko Etelä-Karjalaan siinä toivossa, että olisimme sitä kautta saaneet yhteistyökumppaneita laajemmin, mutta sekään ei tuottanut toivottua tulosta, joten päätimme lopulta vaihtaa laadullisen tutkimuksen toiminalliseen opinnäytetyöhön. Pidimme palaverin muutoksen yhteydessä, jolloin jaoimme kaikille omat vastuualueensa, joiden ansiosta pääsimme tehokkaammin työskentelemään. Vaihto laadullisesta toiminnalliseen työhön onnistui nopeasti ja pääsimme pian pohtimaan tuotoksen rakennetta.

Aikataulua venytti myös opinnäytetyön ulkopuoliset asiat, kuten työt sekä kesäaika. Oli kuitenkin hyvä saada lisää aikaa opinnäytetyöntyön tekemiseen, muodostettua enemmän yhteistyösuhteita eri tahoihin sekä saada laajemmin palautetta tuotoksiimme.

Tiedonhakuun käytimme paljon kirjallisuutta, joista löytyi runsaasti tietoa opinnäytetyöhömmme. Koska ero aiheena kiinnosti meitä kaikkia paljon, lisäsimme jokainen työhömmme kirjallisuuslähteitä laajasti ja eri näkökulmista. Käytimme myös luotettavia sähköisiä lähteitä, joista löytyi myös tärkeää tietoa lisättäväksi niin varsinaiseen opinnäytetyöhön kuin oppaaseen ja esitteeseenkin.

Oppaan, esitteen sekä koko opinnäytetyön suunnitteluvaihe ja kirjoittaminen sujui hyvin, joustavasti ja yhteisymmärryksessä. Pidimme säännöllisesti yhteyttä opinnäytetyömmme ohjaavaan opettajaan, jolta saimme kattavasti tukea ja ehdotuksia.

Lähteet

Arene ry – ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 4.9.2021. Saatavissa <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Asp A. & Hauta S. 2020. Avioero päiväkotikäisen lapsen perheessä ja siitä toipumisen tukeminen päiväkodissa varhaiskasvattajien näkökulmasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosionomikoulutus. Opinnäytetyö. Viitattu 21.1.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/337496/Asp_Anne%20Hauta_Sanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Emery R. 2021. Divorce and separation. Encyclopedia on Early Childhood Development Viitattu 10.9.2021 Saatavissa <https://www.child-encyclopedia.com/divorce-and-separation/synthesis>.

Ensi- ja turvakotien liitto. Ero lapsiperheessä. Viitattu 4.2.2021. Saatavissa <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/ero-lapsiperheessa/>

Ensi- ja turvakotien liitto. Yhteistyövanhemmuuden kolmio työvälineenä. 2019. Saatavissa https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/yhteistyovanhemmuuden_kolmio

Ensi- ja turvakotien liitto. Yksi sydän – kaksi kotia. 2018. Viitattu 10.9.2021. Saatavissa <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/yksi-sydän-kaksi-kotia/>

Hirsjärvi S, Remes P & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Eriksson E & T-E Arnkil. 2012. Huoli puheeksi. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Hyvärinen R. 2005. Millainen on toimiva potilasohje? – Hyvä kieliasu varmistaa sanoman perillemenon. Duodecim. Viitattu 4.9.2021. Saatavissa <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo95167.pdf>

Immonen M. & Kuronen P. 2016. Eroperheen lapsen tukeminen päivähoidossa - Opas päivähoidon henkilökunnalle. Karelia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 15.5.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/112924/Immonen_Miia_Kuronen_Petra.pdf?sequence=1

Inbar Levkovich & Galit Eyal. 2021. 'I'm caught in the middle': preschool teachers' perspectives on their work with divorced parents, *International Journal of Early Years Education*, 29:2, 184–198.

Järvinen M., Laine A. & Hellman-Suominen K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kirjapaja.

Kauko O. 2014. Lasten yksinäisyys vanhempien erotessa – näkökulmana lasten kuvaama kuulumattomuus ja siitä selviytyminen. *Nuorisotutkimus-lehti*. 2014.32(1), 3–17. Saatavissa https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101013/lasten_yksinaisyys_vanhempien_erote_ssa.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaskela M. & Kekkonen M. 2006. *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kotro R. 2020. Lapsen tukeminen vanhempien erossa – Opas päiväkotia Kaniinin varhaiskasvattajille. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. Viitattu 15.5.2021. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/324424/Kotro_Riku.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 361/1983.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2019a. Kasvatuskumppanuus päiväkodin kanssa. Viitattu 4.2.2021. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/paivakoti-ikaisen-lapsen-kaverisuhteet/kasvatuskumppanuus-paivakodin-kanssa/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2019b. Vanhempien ero ja lapsen tunteet. Viitattu 4.2.2021. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/vanhempien-ero-ja-lapsen-tunteet/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. Vanhempien ero. Viitattu 4.2.2021. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/>

Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa. 2020. Opas kasvatusta ja opetusalan ammattilaisille. Viitattu 9.9.2021. Saatavissa <https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2020/10/Monimuotoiset-perheet-varhaiskasvatuksessa.pdf>

Mäkijärvi L. 2015. *Kahden kodin lapset*. Jyväskylä: Docendo.

Opetushallitus. 2021. Mitä on varhaiskasvatus? Viitattu 4.2.2021. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus#1d7f42f2>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 4.2.2021. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä. Usein kysytyt kysymykset lastenvalvojalta. Viitattu 16.8.2021. Saatavissa https://www.jikky.fi/palvelut/sosiaalipalvelut/perheoikeudelliset_palvelut_lastenvalvoja/usein_kysytyt_kysymykset_lastenvalvojalta

Pilkepäiväkodit. Tirikan päiväkodit. Viitattu 13.8.2021. Saatavissa <https://www.pilkepaivakodit.fi/paivakodit/lappeenranta/tirikan-paivakoti/>

Poijula, S. 2016. Lapsi ja kriisi. Helsinki: Kirjapaja.

Pruuki H. 2019. Erokriisin vaikutukset vanhemmuuteen. Viitattu 19.9.2021. Saatavissa <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2018/12/Heli-Pruuki-Erofoorumi-2019.pdf?x58837>

Pruuki H. & Sinkkonen J. 2017. Lapsi ja ero. Helsinki: Kirjapaja.

Ronkainen S., Pehkonen L., Lindholm-Yläne S. & Paavilainen E. 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Salonen K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.9.2021. Saatavissa <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–3215. Vuosikatsaus 2018, 3. Perheistä 38 prosenttia lapsiperheitä. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 11.2.2021]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2018/02/perh_2018_02_2020-01-31_kat_003_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkojulkaisu]. ISSN=1797–6413. 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 31.8.2021]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2020/ssaaty_2020_2021-06-18_tie_001_fi.html

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2021a. Erotilanteet ja huoltajuus. Viitattu 10.9.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/erotilanteet-ja-huoltajuus>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2021b. Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 31.8.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Vanhempien erot. Viitattu 4.2.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-/katsaus-lasten-ja-nuorten-hyvivointiin-ja-palveluihin/vanhempien-erot>

Tilastokeskus. 2014. Erolasten arki ei välity tilastoihin. Viitattu 10.9.2021 Saatavissa https://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_007.html

Tilastokeskus. 2021. Perheet. Viitattu 10.9.2021 Saatavissa https://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_tie_001_fi.html

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta - Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. painos. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Viitattu 4.9.2021. Saatavissa https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vilkka H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Äänekosken perhekeskus. 2021. Tukea vanhemmuuteen. Viitattu 7.9.2021. Saatavissa <https://www.aanekoskenperhekeskus.fi/tyokalupakki-vanhemmille/myonteinen-vuorovaikutus>

Liite 1 Varhaiskasvattajien tuki eroperheille -opas varhaiskasvattajille

VARHAISKASVATTAJIEN TUKI EROPERHEILLE -OPAS VARHAISKASVATTAJILLE

Sisällysluettelo

Johdanto	1
Eron vaikutukset lapseen	2
Oireilu ja tunnistaminen	2
Oireilu ikäkausittain	3
Vauvat ja taaperot 0–2 vuotta.....	3
3–5-vuotiaat	3
5–7-vuotiaat	4
Vanhempien riitely	4
Lapsen tukeminen erotilanteessa	4
Puheeksi otto ja eron käsittely.....	4
Menetelmät	5
Sadut, leikki ja tunneilmaisu	5
Rentoutus- ja hierontahetki	5
Itsetunnon vahvistaminen	5
Tunteiden käsittely käsinukkejen ja pehmolelujen avulla.....	6
Vanhempien tukeminen erotilanteessa	6
Perheiden monimuotoisuus	8
Kummankin vanhemman huomiointi	8
Vanhemman ja huoltajan ero.....	9
Palveluita eroperheille	10
Kirjallisuutta	12
Lähteet.....	13

Johdanto

Tämä opas on tehty varhaiskasvatuksen ammattilaisille eroperheiden kanssa työskentelyn tueksi. Tämän oppaan tarkoituksena on tarjota varhaiskasvattajille tietoa ja työkaluja, joita hyödyntää työskentelyssä.

Oppaassa käydään läpi varhaiskasvatusikäisten lasten oireilua perheen erotilanteessa eri ikäkausina sekä erilaisia menetelmiä, kuinka tukea lasta perheen muutoksissa. Oppaassa käsitellään myös sitä, kuinka varhaiskasvattaja voi tukea perheen aikuisten vanhemmuutta erotilanteessa sekä miten huomioida perheiden moninaisuus. Loppuun on listattu Etelä-Karjalan alueen eropalveluita, sekä hyödyllistä kirjallisuutta niin lapsille kuin aikuisille.

Oppaan ovat tuottaneet sosionomiopiskelijat opinnäytetyönään, yhteistyössä Lappeenrantalaisen Pilke Tirikka -päiväkodin kanssa.

Eron vaikutukset lapseen

Oireilu ja tunnistaminen

Vanhempien eron myötä lapsi joutuu kokemaan monenlaisia tunteita ja elämänmuutoksia. Toiset reagoivat voimakkaasti ja toisille lapsille ero voi olla jopa helpotus. Jokainen lapsi on yksilö ja myös suhtautuminen vanhempien eroon on yksilöllistä. Lasten oireet eivät myöskään ole aina tyypillisiä ja samanlaisia "erolasten oireita" tai noudata tietynlaista kaavaa. Usein huolestuttava merkki voi olla myös se, jos lapsen persoona ja siihen liittyvä käyttäytyminen muuttuu merkittävästi. Esimerkiksi jos aiemmin ulospäinsuuntautuneesta ja rohkeasta lapsesta muuttuu yhtäkkiä hiljainen ja syrjäänvetäytyvä, hälytyskellot pitäisi soida ja ottaa tilanne viimeistään puheeksi.

Lapsen ilmentävät tunteet, kuten vihaisuus ja epäluottamus, ovat viestejä vanhemmalle tai toiselle aikuiselle ja ne kertovat lapsen tarpeista saada huomiota sekä aitoa läsnäoloa. Lapsi voi myös huolestua pienistäkin asioista ja kärsiä nukahtamisongelmista sekä oireilla mm. päänsäryillä ja vatsakivuilla ilman selittävää elimellistä syytä.

Eron myötä lapsen omanarvon tunne voi laskea, ja tämä onkin tärkeää lähellä olevien aikuisten tunnistaa sekä pyrkiä sitä vahvistamaan. Kosketus vahvistaa omanarvontuntoa, joten hyvä keino on esimerkiksi sylin tarjoaminen lapselle.

Lapsen oireilu ei välttämättä ilmene välittömästi vanhempien kerrottua erosta lapselle. Lapset tarvitsevat yksilöllisen ajan eron herättämien tunteiden käsittelyyn. Eron herättämien tunteiden käsittely voi alkaa ja näkyä aikuisille vasta pitkä aika eron jälkeen. Joskus lapsi uskaltautuu näyttämään omat tunteensa vasta, kun kokee vanhempien olevan tarpeeksi vahvoja vastaanottamaan ne.

Oireilu ikäkausittain

Vauvat ja taaperot 0–2 vuotta

Vanhempien ero tuo vauvaikäisen lapsen elämään **jännitystä ja turvattomuutta**. Lapsi saattaa taantua, eli palata varhaisempaan kehitysvaiheeseen. Tämän ikäisellä lapsella vanhempien ero voi näkyä esimerkiksi **syömisen tai suoliston toiminnan haasteina**. Myös **nukkumiseen sekä hygieniaan** voi liittyä muutoksia. Lapsella voi olla vaikeutta nukahtaa tai nukkua yhtäjaksoisesti. Lapselle saattaa tulla **viivytystä uusien taitojen opetteluun**. Hän voi takertua entistä enemmän vanhempaansa, sekä erossa olo tästä voi olla vaikeampaa. Vanhempien ero voi vaikuttaa lapsen **kiintymyssuhteiden rakentumiseen**. Lapsi voi olla myös **äkäinen tai itkuinen** sekä hänen **mielialansa voivat vaihdella** nopeasti.

Kuinka tuen?

- varhaiskasvatuksen tarjoamat selvät rutiinit tukevat pientä lasta
- vanhemmilta voi pyytää lapsen mukaan valokuvan vanhemmista
- anna läheisyyttä, kosketusta ja pidä hyvänä, syli vahvistaa turvallisuuden tunnetta
- lapselle voi sanoittaa hänen arkeaan esimerkiksi kertomalla, kuka hänet tänään hakee päiväkodista

3–5-vuotiaat

Lapsi saattaa **käyttäytyä tavalla, joka ei vastaa hänen ikäänsä**: haluaa takaisin vanhat lelunsa ja turvapeittonsa, peukalon imemistä voi esiintyä sekä vessassa käyntiin voi liittyä taantumista. Lapsi **voi kokea paljon hämmennystä** ja keksiä sen vuoksi **mielikuvitustarinoita**. Hän voi myös syyttää itseään erosta, sekä **kokea syyllisyyttä tilanteesta**. **Univaikeuksia** voi esiintyä. Lapsi on vanhempiaan kohtaan **takertuva ja pelkää hylkäämistä**. Mielialat voivat vaihdella ja näyttäytyä voimakkaammin kuin ennen. Vanhempien ero voi näkyä myös lapsen leikeissä. Lapsi **voi leikkiä ilottomasti tai raskaasti** ja tuoda leikkiin esimerkiksi aggressiivisiä hahmoja tai eron teemaa.

Kuinka tuen?

- kuuntele lapsen huolia ja vastaa ikätasoisesti lapsen kysymyksiin
- vanhempien valokuva voi tukea vanhemmasta erossa oloa hoitopäivän aikana
- sanoita lapsen tunteita
- tue ja salli lapsen leikkiminen
- tarjoa syliä ja lohtua

5–7-vuotiaat

Lapsi voi kokea mielialansa kokonaisvaltaisesti **surulliseksi, torjutuksi** sekä **hylätyksi**. Lapsi saattaa olla **itkuinen** ja haaveilee vanhempien yhteen paluusta. Lapsi voi kokea **ristiriitaisuutta** siitä, kummalle vanhemmalle hän on lojaali. Lapsen käytös voi olla **epäjohdonmukaista** sekä hänen voi olla **vaikea hillitä tunteitaan**.

Kuinka tuen?

- sanoita ja käsittele lapsen kanssa erosta kumpuavia tunteita
- ole läsnä ja lapsen tavoitettavissa
- tue lapsen rutiineja sekä leikkiä

Vanhempien riitely

Eron myötä vanhempien käyttäytyminen voi muuttua eri tavoin. Vanhempien mahdollinen riitely, väkivalta, päihteiden käyttö ja toisen vanhemman poislähtö tuntuvat lapsesta pelottavalta.

Vanhempien riitelyn seuraaminen voi aiheuttaa lapselle muun muassa ahdistusta, syyllisyyttä, pelkoa, itkuisuutta, masennusta sekä fyysisiä oireita kuten kipua, pahoinvointia, univaikeuksia ja painajaisia. Myös pienet, alle 3-vuotiaat lapset, kokevat lisääntyntä ahdistusta vanhempien riitelmästä.

Negatiiviset vaikutukset voivat kulkea lapsen mukana aikuisuuteen asti, jonka vuoksi on erityisen tärkeää kiinnittää huomio siihen, etteivät lapset joudu seuraamaan vanhempiensa rajua ja jatkuvaa riitelyä. Tämä seikka on tärkeä ottaa puheeksi vanhempien kanssa, jotta he tulisivat tietoisemmiksi asiasta ja sitä kautta lapsi tulisi suojatummaksi.

Hyvä muistaa!

- riitaisuuden puheeksi otto vanhempien kanssa lapsen suojaamiseksi
- vanhempien riitelyn seuraamisella voi olla lapselle pitkäaikaisia ja haitallisia vaikutuksia

Lapsen tukeminen erotilanteessa

Puheeksi otto ja eron käsittely

Lapsella ei ole ennakkokäsitystä siitä, mitä vanhempien ero on ja miten se vaikuttaa hänen elämäänsä. Tämän vuoksi on erityisen merkityksellistä, kuinka ja mihin sävyyn lapselle puhutaan erosta. Lapselle on merkityksellistä, että hän tulee tilanteessa kuulluksi ja nähdyksi niin, että hänen osallisuutensa toteutuu. Yksi hyvä keino ottaa huoli puheeksi lapsen kanssa on kysyä sen kokoa. Onko se esimerkiksi koko huoneen tai pöydän kannen kokoinen. Tällä tavoin lähestymällä puhutaan lapsen kanssa samaa kieltä, jota lapsi ymmärtää paremmin. Lapsen huoli voi helpottua jo hieman, kun lapsi saa sille muodon, jota on helpompi ymmärtää. Eron tuomalle huolelle voi lapsen kanssa keksiä myös nimen, tällöin siitä on helpompi puhua.

Menetelmät

Kun aikuinen ottaa vastaan lapsen tunteita käsittelemällä niitä lapsen kanssa yhdessä, lohduttamalla ja olemalla läsnä, tulee samalla viestittäneeksi lapselle luvan hänen kaikkiin tunteisiinsa. Esimerkiksi lapsen kanssa yhdessä tekemisen, pelailun tai leikin kautta lapselle tarjotaan mahdollisuus sanoittaa omia tuntemuksiaan. On tärkeää myös muistaa se, että tunteiden vallassa ei voi esimerkiksi satuttaa muita ihmisiä tai vahingoittaa tavaroita.

Mikäli lapsi ikävoi kovasti toista vanhempaansa, vanhemmilta voi pyytää valokuvaa tai muuta turvallisuuden tunnetta vahvistavaa tavaraa lapselle mukaan hoitopäivään.

Myös tunnekasvatus tukee ja auttaa lasta tunnistamaan ja keskustelemaan erilaisista tunteista sekä sitä kautta opettaa myös tunteiden hallintaa eli itsesäätelytaitoja. Tunnekasvatukseen on saatavilla esimerkiksi erilaisia kuvallisia tunnekortteja, joita voi käyttää apuna keskusteluissa lasten kanssa.

Hyvä muistaa!

- huomioi lapsen osallisuus
- keksikää huolelle muoto ja/tai nimi helpottaaksenne lapsen tunteiden käsittelyä

Sadut, leikki ja tunneilmaisu

Pienten ja leikki-ikäisten lasten kanssa vanhempien eroa voi käsitellä satukirjojen kautta. Oppaan loppuun on listattu lapsille sopivia kirjoja, joissa käsitellään eroa ja sen tuomia muutoksia ja tunteita. Kirjoja voi lukea lasten kanssa yhdessä esimerkiksi aamupiirissä tai satuhetkellä.

Kaikenlainen taideilmaisu, kuten maalaus, musiikki tai tanssi tukevat lasta tunteiden käsittelyssä.

Lapsen leikki ja mielikuvitus tukee lasta eron käsittelyssä. Mielikuvitus rikastuu aistien moninaisella käytöllä. Lukeminen ja piirtäminen ovat luontevia keinoja eron tuomien tunteiden käsittelyyn.

Rentoutus- ja hierontahetki

Lapsen voi asettaa lattialle esimerkiksi patjan päälle, laittaa rauhallista musiikkia taustalle ja valot himmeälle. Materiaalina voi käyttää esimerkiksi silkkihuiveja ja höyheniä. Lasta voi hipsuttaa höyhenillä ja heilutella silkkihuiveja päänsä yläpuolella niin, että huivi hipaisee välillä kasvojakin.

Satuhieronta on myös hyvä keino vahvistaa lapsen itsetuntoa sekä lievittää stressiä. Hieronta koostuu saduista, joita kerrotaan sekä sanojen, että kosketuksen kautta.

Itsetunnon vahvistaminen

Lapsi tarvitsee paljon kehua ja kannustusta, jotta tasapainoinen minäkuva ja itsetunto kehittyisi hyvälle pohjalle.

Lapsen kanssa voi askarrella värikkäistä kartongeista kehukirjan, johon voi kerätä kehuja sekä positiivisia huomioita päiväkodin kavereilta ja sen voi kuljettaa myös vanhemmille, sukulaisille sekä

muille läheisille. Kirja palautetaan päiväkotiin, käydään sitä yhdessä läpi, jonka jälkeen sen saa viedä kotiin.

Tunteiden käsittely käsinukkejen ja pehmolelujen avulla

Erilaisten toiminnallisten välineiden avulla lapsen voi olla helpompi tunnistaa ja käsitellä tunteitaan. Käsinukkejen tai pehmolelujen avulla lasta voidaan rohkaista puhumaan tunteistaan sekä käsitellä leikin kautta omia kokemuksiaan.

Vanhempien tukeminen erotilanteessa

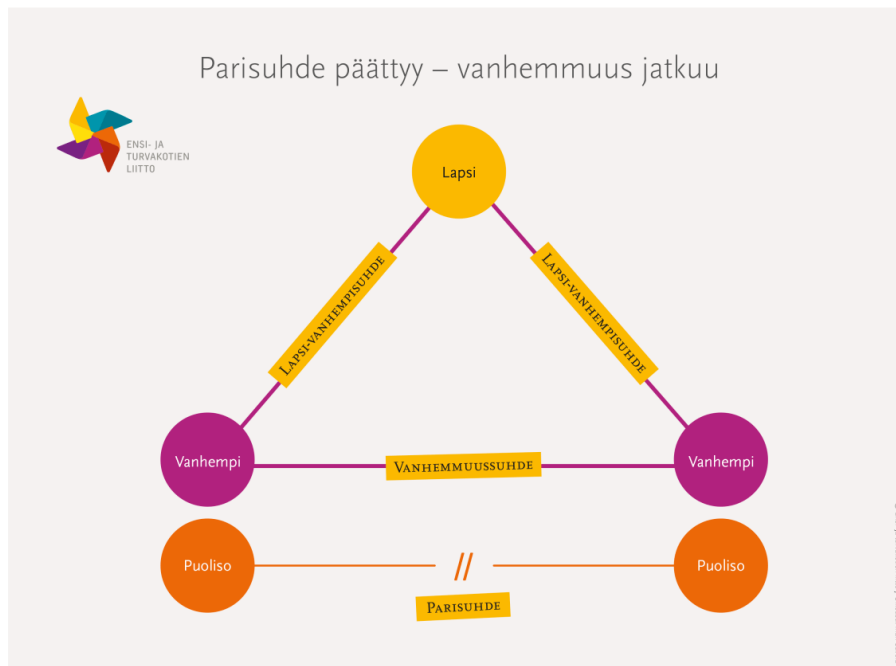
Hyvän kasvatusyhteistyön luominen vanhempien ja varhaiskasvattajien välille on kaiken yhteistyön perusta. Avoimen ja luottavan yhteistyön myötä vaikeistakin asioista on mahdollista keskustella. Perheen erotilanteessa vanhemman uskaltautuessa kertomaan perheen arasta ja henkilökohtaisesta tilanteesta, on tärkeää, että vanhempi kokee tulleen kuulluksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on tärkeää pystyä luomaan keskustelulle avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri.

Tärkeää huolen puheeksi otossa on, että arvioi rehellisesti sitä, mitä lapsen tilanteesta ajattelee. Työntekijän tulee tiedostaa omat ennakkoluulonsa ja asenteensa. Puheeksi oton tueksi voi kirjata ylös lapsen tilanteesta olevia voimavaroja ja pohtia, mihin voimavaroihin voisi liittää oman tukensa. Lapsen voimavaroja voivat olla esimerkiksi: ulkoilee mielellään, ruoka maistuu tai että tulee mielellään päiväkotiin. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen olisi hyvä pyrkiä tunnistamaan myös vanhempien voimavaroja, joita voi olla esimerkiksi se, että vanhemmat rakastavat lastaan, lapselle asetetaan rajat tai se että vanhemmat osaavat hakea apua tarvittaessa. Voimavarat löydettyään työntekijä voi pohtia, millaista tukea hän voi omalta osaltaan tarjota lapsen ja perheen tilanteeseen.

Puheeksi oton tarkoitus vanhempien kanssa on sujuvan yhteistyön luominen sekä asioiden kehittyminen parempaan suuntaan. On tärkeää tunnistaa lapsen, sekä koko perheen voimavaroja, sekä löytää niitä uudestakin elämäntilanteesta. Voimavaroista on mahdollisuus tarjota perheelle myönteistä palautetta, sekä liittää niihin tarjottu tuki varhaiskasvatuksen puolelta. Kunnioittavan yhteistyön lähtökohta on kohtaaminen tasavertaisena yhteistyökumppanina.

Kasvattajan on tärkeä tiedostaa, että vanhempien eroprosessit voivat edetä eri tahtia, mikä voi vaikuttaa riitaisuuteen sekä kykyyn toimia lapsen edun mukaisesti yhteistyövanhempina. Toiselle osapuolelle tieto erosta voi tulla yllättäen, joten hän voi kokea surun, katkeruuden sekä vihan sekoittamia tunteita ja tarvitsee pidemmän ajan tunteidensa käsittelyyn kuin toinen'

Varhaiskasvattajat toimivat lapsen äänenä vanhempien kanssa keskusteltaessa. Vanhempia tulisi kannustaa oivaltamaan toimivan yhteistyövanhemmuuden merkitys lapsen hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyövanhemmuuden kolmio (Kuva 1.) auttaa näkemään ja oivaltamaan missä lapsen paikka on perheessä eron jälkeen ja vanhempien tulisi yhdessä pyrkiä tukemaan lasta tässä paikassa. Kolmio kuvastaa myös sitä, miten aikuisten välinen parisuhde päättyy, mutta vanhempien välinen vanhemmuussuhde jatkuu. Varhaiskasvattaja voi tukea vanhempia eroprosessissa myös kartoittamalla heidän kanssaan heidän tukiverkostoaan sekä omia ja perheen voimavaroja. Varhaiskasvattaja voi tukea vanhempia myös sanoittamalla heille eroprosessin vaiheita sekä tarjota ammattilaisen näkökulmia. Ennen kaikkea varhaiskasvattajan on myös tärkeää olla tietoinen oman alueensa palveluista eroperheille ja osata ohjata perheitä tarvittaessa oikeiden palveluiden piiriin.

Kuva 1. Yhteistyövanhemmuuden kolmio

Yksi suojaava tekijä niin lapselle kuin vanhemmillekin on laaja läheisverkosto. Vanhempien voimavarat saattavat eron myllerryksessä tilapäisesti laskea, jolloin onkin tärkeää, että lapsen ympärillä on muitakin turvallisia aikuisia, joiden kanssa lapsi saa käsitellä eron tuomia kysymyksiään. On tärkeää huolehtia, erosta huolimatta, että lapsella on vähintään yksi turvallinen kiintymyssuhde, jossa hänestä pidetään hyvää huolta. Lapsi tarvitsee läheisyyttä ja hyvänä pitämistä; syyliä ja turvaa.

Hyvä muistaa!

- avoin ja kunnioittava keskustelu
- lapsen ja perheen voimavarojen tunnistaminen
- tiedosta eron eritahtisuus
- tukiverkoston kartoitus
- tiedottaminen eri palveluista sekä menetelmistä eron käsittelyyn kotona

Perheiden monimuotoisuus

Perheiden monimuotoisuuden tiedostaminen sekä näkyväksi tuominen muodostavat luottamusta sekä tiiviimpää yhteistyötä perheiden sekä ammattilaisten välille. Perheiden on esimerkiksi helpompi ottaa puheeksi vaikeampiakin asioita, kun omaa tilannettaan ei tarvitse peitellä tai kierrellä. Lapselle on tärkeää, että hänen perheensä tunnustetaan sekä hyväksytään ja että hän saa olla omasta perheestään ylpeä. Jokaisen lapsen on myös avartavaa ja helpottavaa ymmärtää, että monenlaisia perheitä on olemassa ja että ne kaikki ovat yhtä arvokkaita.

Oleellista on, että kasvattajat huomioisivat perheen kohtaamisen yksilöllisesti sekä osaisivat ottaa huomioon myös perheen yksilöllisen tilanteen. Varhaiskasvatuksen työkentällä on myös tärkeää vahvistaa ilmapiiriä, jossa erilaisia perhemuotoja arvostetaan sekä tuodaan julki.

Hyvä muistaa!

- monimuotoisuuden tiedostaminen ja näkyväksi tuominen: toimintaympäristön muokkaaminen niin, että se tukisi eri kulttuureita, esimerkiksi monipuolinen kirjavalikoima, askartelut sekä jos mahdollista, syntymäpäivälaulu myös lapsen omalla kielellä
- annetaan lapselle mahdollisuus kertoa omasta kulttuuristaan
- yksilöllinen sekä arvostava kohtaaminen
- kaikki perheet ovat samanarvoisia

Kummankin vanhemman huomiointi

On tärkeää, että myös eron jälkeen molemmat vanhemmat huomioidaan ja osallistetaan lapsen asioihin. Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2019) mukaan yhteistyömuotoja varhaiskasvattajien ja huoltajien välillä tulee suunnitella perhekohtaisesti yhdessä huoltajien kanssa. Jokaisella perheellä tulisi olla oikeus osallistua yhteistyöhön varhaiskasvatuksen kanssa itselleen parhaiten sopivalla tavalla.

Varhaiskasvatuksessa onkin tärkeää huomioida perheen tilanne ja se, miten kumpikin vanhempi jatkossa osallistuu lapsen elämään ja asioiden hoitoon. Kummallekin vanhemmalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin ja kummallekin on annettava siihen oma aikansa, jos tilanne sen vaatii. Tärkeää on myös huomioida vanhempien mahdolliset riitaiset välit tai huoltomuotojen muutokset (esimerkiksi yksinhuolto).

Myös varhaiskasvatuksen mahdollisissa tiedotuksissa tulee huomioida molemmat vanhemmat, jos niin on sovittu. Kummankin vanhemmat saavat kutsun vanhempainiltaan ja muihin tapahtumiin sekä kumpikin vanhempi saa itselleen Wilma-tunnukset. Vanhemmille on annettava mahdollisuus olla tasavertaisia vanhempia myös varhaiskasvatuksessa.

Vanhemman ja huoltajan ero

Vanhempien erotessa lapsen huoltajuudesta tulee sopia uudestaan. Jossain tapauksissa huoltajuus voi muuttua esimerkiksi yhteishuollosta yksinhuoltajuuteen, jolloin yksinhuoltajavanhempi voi yksin päättää lapsen asioista.

Vanhempi tai muu henkilö, joka ei ole lapsen huoltaja, voi saada joko vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä lasta koskevia salassa pidettäviä tietoja itselleen. Tietojensaantioikeudella voidaan edistää vanhemman ja lapsen suhdetta sekä vanhemman mahdollisuutta osallistua tiiviimmin lapsen hoitoon ja kasvatukseen.

Varhaiskasvatusyksikön on hyvä keskustella eroperheen vanhempien kanssa eron jälkeisistä huoltajuuskuvioista, jolloin kasvattajat osaavat huomioida perheen kokonaisvaltaisemmin.

Palveluita eroperheille

EKSOTEN LASTENVALVOJAT

Lastenvalvojien puhelinaika on **ma-pe klo 9–10**. Varaa aika puhelimitse suoraan lastenvalvojalta tai Eksoten sähköisen asiointin kautta. Lisätietoa löytyy Eksoten nettisivuilta. Lastenvalvojien ajantasaiset yhteystiedot löytyvät osoitteesta: www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/lastenvalvojat

Lappeenranta

Lasten ja nuorten talo, Kasarmikatu 7, 53900 Lappeenranta

Toimintayksikön esimies, lastenvalvoja Eija Kuitto puh. 040 755 5436

Lastenvalvoja Sari Niiranen puh. 0400 235 167

Lastenvalvoja Anne-Mari Thomander puh. 040 127 4290

Lastenvalvoja Miina Tyni puh. 040 545 6681

Imatra

Lasten ja nuorten talo, Tainionkoskentie 14, 55120 Imatra

Lastenvalvoja Leena Hyvärinen puh. 040 513 3036

Parikkala ja Rautjärvi

Lastenvalvoja Sari Niiranen puh. 0400 235 167

Ruokolahti

Lastenvalvoja Leena Hyvärinen puh. 040 513 3036

Lemi, Luumäki, Taipalsaari ja Savitaipale

Lastenvalvoja Anne-Mari Thomander puh. 040 127 4290

LAPSIPERHEIDEN PERUSPALVELUIDEN PERHETYÖ

Lasten ja nuorten talo, Kasarminkatu 7, 53900 Lappeenranta

Erityisohjaaja Heli Heltimoinen puh. 040 651 1247

Erityisohjaaja Katri Hämäläinen puh. 040 127 4123

Sosiaalityöntekijä Sanni Toiviainen puh. 040 651 1409

Perhetyö, Napinkuja 3 C, 55100 Imatra

Erityisohjaaja Johanna Horsmanheimo puh. 040 511 0103

Sosiaalityöntekijä Mirja Silvennoinen puh. 040 564 7746

ENSINEUVO EROASIOISSA

Neuvontapalvelu eronneille, jonka on yhdessä tuottanut Eksote ja Etelä-Karjalan perhetyön kehittämisyhdistys.

Käytössä ma–pe klo 8–16 puh. 040 594 0080.

ETELÄ-KARJALAN PERHETYÖN KEHITTÄMISYHDISTYS RY

Ero lapsiperheessä työ p. 040 594 0080, www.ek-perhetyo.fi

Ero lapsiperheessä -työ on tarkoitettu vanhemmille, jotka harkitsevat eroa tai ovat eronneet. Asiakkaaksi voi hakeutua itse tai yhteistyöverkostojen kautta. Työskentelyn tavoitteena on tukea omaa ja yhteistä vanhemmuutta, sekä vanhempien välistä yhteistyötä eron jälkeen. Työn lähtökohtana on tehdä lasta näkyväksi vanhempien erotilanteessa. Työ on myös uusperheen toimivuuden tukemista. Ero lapsiperheessä -työn palvelut ovat maksuttomia.

PERHEASIOIDEN NEUVOTTELUKESKUS

Seurakuntien perheasioiden sovittelijat: Lappeenranta puh. 040 312 6800

Ammatillista keskusteluapua Lappeenrannan seurakuntayhtymän tarjoamana perheille ja parisuhteille eri elämän kriisitilanteissa ja kysymyksissä.

PERHEASIOIDEN SOVITTELU

Eksoten perheasioiden sovittelijat puh. 040 651 5903.

Mahdollisuus vanhemmille keskustella sovittelijan tukemana lapsen asioista ja vanhemmuudesta eron jälkeen.

LAPSEN HYVÄ TILANNE -NEUVONPITO

Eksoten perhe- ja sosiaalipalveluiden verkostokoordinaattori Tiina Vormisto puh. 040 712 2303.

Tavoitteena on miettiä vanhempien kanssa yhdessä eroon ja lapsen arkeen liittyviä asioita.

TAPAAMISPAIKKATOIMINTA

Perheoikeudellisen yksikön tapaamispaikassa toteutetaan valvottuja ja tuettuja tapaamisia sekä valvottuja vaihtoja.

Tapaamispaikka Myllytupa

Kotimäenkatu 6 B 1, 53550 Lappeenranta

Tapaamispaikkavastaavat Teija Turunen-Iloani ja Sari Suikkanen

puh. 040 651 1607

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

MLL Kaakkois-Suomen piiri tarjoaa paljon erilaista eroauttamistyötä lapsiperheille.

Perhesatama-toiminta: kohtaamispaikka eronneille lapsiperheille, jossa lapsi voi tavata toista vanhempaa. Toiminta perustuu vanhempien vapaaehtoisuuteen, luottamuksellisuuteen ja yhteiseen näkemykseen lapsen edusta.

Erovertaisryhmät lapsille: Tavoitteena auttaa lasta käsittelemään tunteita, joita eroon liittyy, sekä sen tuomia muutoksia. Ryhmätoiminta on tarkoitettu 5–10-vuotiaille lapsille ja toteutetaan lapsille tutussa ympäristössä.

Vahvuutta erovanhemmuuteen –ryhmä: Eronneet vanhemmat saavat välineitä eron käsittelyyn ja yhteistyövanhemmuuteen sekä vertaistukea muilta eronneilta vanhemmilta.

Lisää tietoa piirin tarjoamasta eroauttamistyöstä sekä muuta hyödyllistä löytyy sivustolta:

<https://kaakkois-suomenpiiri.mll.fi/perheille/perheen-auttaminen-erotilanteessa/>

Yhteydenotot:

Lappeenrannan seutu
Marjaana Peronmaa puh. 050 358 8394
sähköposti marjaana.peronmaa@mll.fi

Imatran seutu
Noora Kovanen puh. 050 466 2642
sähköposti noora.kovanen@mll.fi

Kirjallisuutta

LAPSILLE:

Pikkusuden kaksi kotia. Cécile Eyen.

Okko Oravan kaksi pesää. Maisa Tonteri & Virpi Talvitie.

Minulla on kaksi kotia. Melanie Walsh.

Suuri kirja vahvuuksista. Sinikka Sajama, Heidi Livingston & Julia Pöyhönen.

Onnellinen kahden kodin lapsi. Ben Furman.

Amandan huoli. Tom Percival.

Pikku Tipun kaksi pesää. Laurence Anholt & Jim Coplestone.

VANHEMMILLE:

Kahden kodin lapset. Leena Mäkijärvi.

Millan isä ja äiti eroavat. Sirkku Niemelä & Aino Kääriäinen

Ensi- ja turvakotien liitto. Vanhemman opas – tietoa ja tukea lapsiperheen eroon.

Lapsi ja ero - eväitä eteenpäin. Heli Pruuki & Jari Sinkkonen

VINKKEJÄ KASVATTAJILLE MONIMUOTOISTEN PERHEIDEN KOHTAAMISEEN:

<https://monimuotoisetperheet.fi/ammattilaisille/monimuotoisten-perheiden-kohtaaminen/>

Lähteet

Ensi- ja turvakotien liitto. Vanhemman opas – tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. Huhtikuu 2020.

Ensi- ja turvakotien liitto. Varhaiskasvattaja yhteistyövanhemmuuden tukijana. Elokuu 2019. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/varhaiskasvattaja-yhteistyovanhemmuuden-tukijana/>

Ensi- ja turvakotien liitto. Yhteistyövanhemmuuden kolmio. [https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/ero-lapsiperheessa/yhteistyovanhemmuus/#yhteistyovanhemmuuden kolmio tyovalineena](https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/ero-lapsiperheessa/yhteistyovanhemmuus/#yhteistyovanhemmuuden_kolmio_tyovalineena)

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri. Ero lapsiperheessä. <https://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/ero-lapsiperheessa/Sivut/default.aspx>

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri. Lastenvalvojat. <https://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/lastenvalvojat/Sivut/default.aspx>

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2019.

Lastensuojelu. Huoltajuus. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lasten-huoltajuus/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Elämää vanhempien eron jälkeen. 2018. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/elamaa-vanhempien-eron-jalkeen/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto Kaakkois-Suomen piiri. Perheen auttaminen erotilanteessa. <https://kaakkois-suomenpiiri.mll.fi/perheille/perheen-auttaminen-erotilanteessa/>

Mielenterveystalo. Lapsi ja ero. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/eron_omahoito/Pages/osio3.aspx

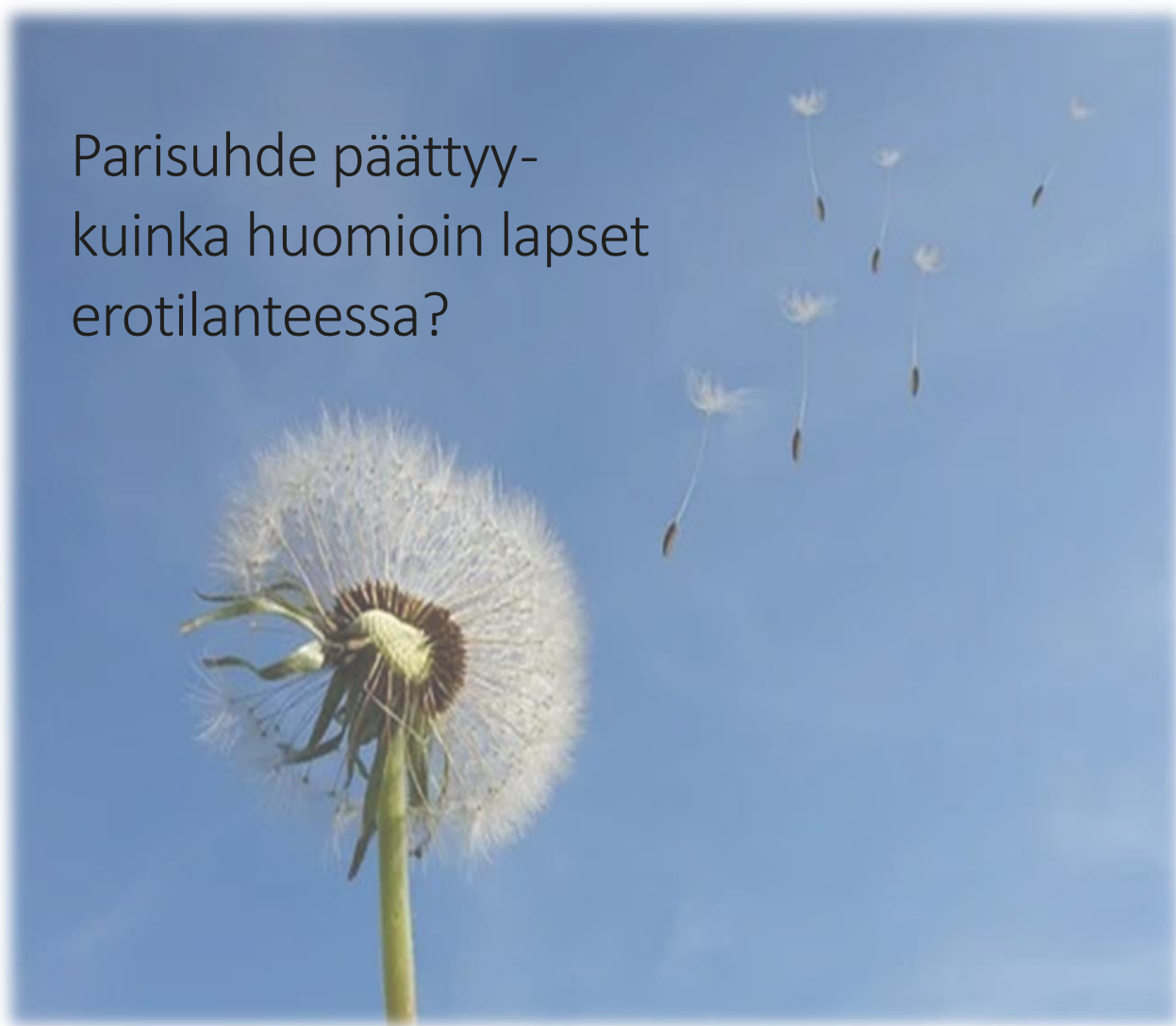
Mäkijärvi L. Kahden kodin lapset. 2014. Docendo Oy. Jyväskylä.

Niemelä S & Kääriäinen A. Millan isä ja äiti eroavat. 2015. Libris Oy. Helsinki.

Näe mut. Näin käsittelet eroa lapsen kanssa. <https://naemut.fi/vanhemmalle/miten-kaesitellae-eroa-lapsen-kanssa/>

Liite 2 Esite "Parisuhde päättyy – kuinka huomioin lapset erotilanteessa?" -esite vanhemmille

Parisuhde päättyy-
kuinka huomioin lapset
erotilanteessa?

Johdanto

Tämä esite on tehty eroa suunnitteleville sekä jo eronneille vanhemmille. Esite sen tarjoaa tietoa ja työkaluja eroprosessiin koko perheelle. Esitteen tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään erosta eteenpäin niin, että he löytäisivät uusia voimavaroja, sekä näkisivät eron jälkeiset uudet mahdollisuudet positiivisena.

Esite sisältää tietoa eron mahdollisista vaikutuksista lapseen, tietoa lapsen tukemisesta erotilanteessa, neuvoja eron käsittelemiseen lapsen kanssa sekä neuvoja eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Esitteen loppuun on listattu kirjallisuutta eroon liittyen niin lapsille kuin vanhemmillekin sekä tietoa erilaisista eroperheille suunnatuista palveluista Etelä-Karjalan alueella.

Tämän esitteen ovat toteuttaneet LAB- ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat osana opinnäytetyötään.

Lapsen kokemukseen erosta vaikuttaa valtavasti vanhempien tapa toteuttaa ero käytännössä ja kyky pitää lapsi ja hänen hyvinvointinsa etusijalla päätöksenteossa. Tutkimusten mukaan vanhempien erojen kielteiset vaikutukset lapsen elämään ovat ensi sijassa seurausta tavasta, jolla ero toteutetaan. Vanhemmat voivat erota myös niin, ettei ero uhkaa lapsen perusturvallisuutta ja hyvinvointia.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 Suomessa avioeroon päättyi yli 13 tuhatta avioliittoa. Vanhempiensa eron kokee vuosittain noin 30 000 lasta, joten erot lapsiperheissä eivät ole tavattomia. Eroaminen on yleisintä 2–4-vuotiaiden lasten perheissä.

Eron käsitteleminen lapsen kanssa

Vanhempien ero on aina koko perhettä koskeva asia. Aikuiset saattavat luulla, etteivät lapset tiedä, mitä perheessä on meneillään, mutta lapset ovat kuitenkin usein hyvinkin tietoisia siitä, että jotain on tapahtumassa, vaikka sille jollekin ei välttämättä löydy nimeä. Tietämättömyys saattaa aiheuttaa lapselle hämmennystä, ahdistusta pelkoa tai pahaa oloa.

Lapsilla ei ole ennakkokäsitystä siitä, kuinka vanhempien ero tulee vaikuttamaan hänen elämäänsä, joten on erityisen merkityksellistä, kuinka lapselle puhutaan erosta. Vanhempien olisi hyvä puhua erosta lapselle vasta, kun itse tietävät mitä tekevät. Mikäli mahdollista, vanhempien olisi hyvä puhua erosta lapselle yhdessä. Tämä tuo lapselle turvaa ja kokemuksen siitä, että vanhemmat kykenevät myös eron jälkeen kantamaan vastuuta ja huolehtimaan hänestä yhdessä.

Lapselle tulisi puhua erosta rehellisesti, jotta lapsi ei joudu rakentamaan erolle selityksiä omassa mielessään. Lapselle on tärkeää selventää, ettei ero johdu lapsesta, vaan se on päätös, jonka vanhemmat ovat tehneet koko perheen hyväksi ja ennen kaikkea päätös, josta vanhemmat kantavat vastuun. Puhuttaessa lapselle eron syistä, tärkeää, ettei syistä puhuta niin, että se murentaisi toisen vanhemman arvovaltaa lapsen silmissä.

Vanhempien puhuessa lapselle erosta on hyvä ottaa huomioon, että jotkut asiat voivat olla lapselle liian monimutkaisia ymmärrettäväksi tai sisäistettäväksi kerralla. Lapsen kanssa on syytä keskustella erosta useita kertoja ja tarjota lapselle mahdollisuus kysyä mieltään askarruttavia asioita myös myöhemmin. Lapselle tulee antaa oma aika käsitellä erosta heränneitä tunteita.

Lapselle on erityisen merkityksellistä painottaa, että vanhemmat rakastavat ja pysyvät lapsen elämässä edelleen, aivan kuten ennen eroakin. Tätä voi konkretisoida lapselle esimerkiksi lupaamalla, että toinen vanhempi jatkaa edelleen lapsen kanssa tiettyä harrastusta, tai että ensi kesän lomamatka toteutuu kaikesta huolimatta perheenä. Vanhempien ei kuitenkaan tule luvata lapselle mitään mihin eivät pysty sitoutumaan. Lapselle ei myöskään tule uskotella, ettei mikään muutu eron myötä tai että kaikki säilyy ennallaan, vaan lapselle on hyvä konkretisoida asioita, jotka muuttuvat eron myötä sekä asioita, jotka pysyvät ennallaan.

Lapsen käytöksen muutokset eron myötä voivat näkyä myös varhaiskasvatuksessa, jonka vuoksi on erityisen tärkeää, että vanhemmat tiedottaisivat varhaiskasvatuksen henkilökuntaakin muutoksista. Näin varhaiskasvatuksen henkilökunta pystyy huomioimaan, tukemaan ja ymmärtämään lapsen muuttuvaa käytöstä. Päiväkodin tiedostaessa tilanteen, myös lapsi saa yhden ympäristön ja tukiverkon lisää eron tuomien tunteiden ja muutosten läpikäymiseen.

Lapsen tukeminen erotilanteessa

Eroprosessin aikana lasta tukevat rutiinit sekä vanhempien läsnäolo ja kiinnostus lapsen arkisiin asioihin ja tapahtumiin. Lapsen perustarpeiden ja turvallisuudentunteen vaaliminen eroproessin aikana on ensi arvoisen tärkeää. Omat tavarat ja lelut voivat tuoda lapselle turvaa muuttuvassa elämäntilanteessa. Vaikka arki ja ympäristö voi vanhempien eron myötä muuttua enemmän tai vähemmän, lapselle on tärkeää, että muutoksista huolimatta arki olisi ennakoitavaa sekä rutiininomaista. Tuttujen rutiinien ylläpito vahvistaa lapsen luottamusta vanhempiaan kohtaan sekä ylläpitää lapsen tasapainoista kehitystä

Lapsi voi ikävöidä toista vanhempaansa ollessaan tästä erossa. Tähän voi auttaa esimerkiksi valokuvat toisesta tai molemmista vanhemmista sekä keskustelu esimerkiksi mukavista muistoista vanhemman kanssa.

Lapsi tarvitsee vanhempien tukea tunteidensa sanoittamiseen. Tunteiden ja lapsen ajatusten sanoittamisen tukena vanhemmat voivat käyttää esimerkiksi erilaisia kortteja, kuten tunnekortteja tai lapsiperheiden erotilanteisiin tarkoitettuja kirjoja, joita on listattu esitteen viimeiselle sivulle. Lapselle merkityksellistä on myös vanhemman aito läsnäolo ja yhdessä tekeminen, joka luo lapselle turvallisuuden tunnetta ja tunteen, että hänestä välitetään ja pidetään huolta muuttuneesta tilanteesta huolimatta.

Myös vertaistuen merkitys voi kasvaa niin lapsilla kuin vanhemmillakin. Lapsen jutellessa erosta muiden saman läpikäyneiden lasten kanssa, hän voi saada uusia näkökulmia sekä huomata sitä kautta, että siitä selviää ja kaikki järjestyy.

Yhteistyövanhemmuus myös eron jälkeen

Vanhempien on olennaista muistaa, ettei lapsia ajattele isästään tai äidistään samalla tavalla kuin vanhemmat entisestä puolisostaan, vaan lapsi rakastaa luonnostaan kumpaakin vanhempaansa. Jos vanhemmat riitelevät, nimittelevät tai mitätöivät toista vanhempaa lapsen läsnä ollessa, loukataan ja satutetaan lapsen edessä hänelle rakasta ihmistä. Rajulla ja jatkuvalla riitelyllä voi olla kauaskantoiset vaikutuksen lapsen kehitykseen. Erityisen vahingollista lapselle on todistaa vanhempien välistä väkivaltaa tai jopa itse kokemaan sitä. Näiden seikkojen vuoksi lapsi ei saa joutua todistamaan vanhempien välistä riitelyä tai toisen mitätöintiä. Mikäli näin kuitenkin käy, lapselle on kerrottava, ettei riita johdu hänestä ja osata myös tehdä sovinto niin, että lapsi näkee sen. Lapselle voi myös kertoa, että vaikka nyt riidellään niin hänellä ei ole mitään hätää ja riidan jälkeen tarjota läsnäoloa sekä rakkauden osoituksia lasta kohtaan. Eron vaikeissakin vaiheissa vanhempien tehtävä on pyrkiä vaalimaan lapsen puolueettomuutta ja lojaliteettia. Vanhempien kyky selvittää keskinäiset ristiriidat vaikuttavat siihen, miten hyvin lapsi selviää muutoksista, joita ero hänen elämäänsä aiheuttaa.

Lapsen kannalta olennaisinta on, millaiseksi vanhempien välinen suhde eron jälkeen rakentuu. Vanhempien tulee luoda yhteistyösuhde, jossa he hyväksyvät ja ymmärtävät toisen vanhemman arvon ja merkityksen lapselle sekä pyrkivät tukemaan ja suojelemaan suhdetta molempiin vanhempiin.

Vanhemmat sitoutuvat neuvottelemaan lasta koskevista asioista ja tekemään päätökset arvioiden lapsen etua toteuttaen kunnioittavaa ja vastavuoroista vuorovaikutusta. Yhteistyösuhde suojelee lasta eron kielteisiltä vaikutuksilta ja kokemiltaan menetyksiltä. Mikäli vanhemmat suhtautuvat toisiinsa myönteisesti ja pystyvät vuorovaikutukseen eron jälkeenkin on lapsen helpompaa ylläpitää kiinteää suhdetta kumpaankin vanhempaan.

muistilista vanhemmille:

- Kerromme eroaikeista ja eroon johtaneista syistä lapselle yhdessä
- Mietimme yhdessä parhaat ratkaisut ja järjestelyt lapsen asioissa
- Osoitamme lapselle sanoin ja teoin, että rakastamme ja pidämme hänestä huolta eron jälkeenkin
- Kerromme lapselle mitä muutoksia ero tuo hänen elämäänsä, ja mikä säilyy eron jälkeen samana
- Suojellemme lasta turhilta pettymyksiltä ja emme anna lupauksia, joista emme voi pitää kiinni
- Ymmärrämme ja vaalimme lapsen suhdetta kumpaankin vanhempaan
- Annamme lapselle mahdollisuuden elää ikätasonsa mukaista elämää
- Kerromme erosta muille lapsen ympärillä oleville aikuisille, emmekä jätä erosta kertomista lapsen vastuulle
- Pidämme huolta omasta jaksamisestamme ja haemme tarvittaessa apua, jotta lapsen ei tarvitse toimia kummankaan vanhemman tukihenkilönä tai perheen tunneilmaston tasoittajana
- vaalimme lapsen suhdetta toiseen vanhempaan ja muihin läheisiin sekä kerromme toistuvasti että rakastamme lasta kaikesta huolimatta

Kirja ja lähdevinkit

Lapsille:

Amandan huoli. Tom Percival.

Pikkusuden kaksi kotia. Cécile Eyen.

Okko Oravan kaksi pesää. Maisa Tonteri & Virpi Talvitie.

Minulla on kaksi kotia. Melanie Walsh.

Suuri kirja vahvuuksista. Sinikka Sajama, Heidi Livingston & Julia Pöyhönen.

Onnellinen kahden kodin lapsi. Ben Furman.

Pikku Tipun kaksi pesää. Laurence Anholt & Jim Coplestone.

Vanhemmille:

Kahden kodin lapset. Leena Mäkijärvi.

Millan isä ja äiti eroavat. Sirkku Niemelä & Aino Kääriäinen

Ensi- ja turvakotien liitto. Vanhemman opas – tietoa ja tukea lapsiperheen eroon.

Lapsi ja ero – eväitä eteenpäin. Heli Pruuki ja Jari Sinkkonen.

Hyödyllisiä linkkejä:

Tietoa **Mannerheimin lastensuojeluliiton** Kaakkois-Suomen piirin tarjoamasta **eroauttamistyöstä** sekä muuta hyödyllistä löytyy sivustolta:

<https://kaakkois-suomenpiiri.mll.fi/perheille/perheen-auttaminen-erotilanteessa/>

Ensi- ja turvakotien liitto on luonut **Kaksi kotia-sovelluksen** eroperheiden vanhemmille edistämään toimivaa yhteistyötä. Sovelluksen avulla lapsen asioiden hoito ja yhteistyö on helpompaa. Lisää tietoa sovelluksesta löytyy osoitteesta:

<https://apuaeroon.fi/kaksikotia/>

Palveluita eroperheille

EKSOTEN LASTENVALVOJAT

Lastenvalvojien puhelinaika on ma-pe klo 9–10. Varaa aika puhelimitse suoraan lastenvalvojalta tai Eksoten sähköisen asioinnin kautta. Lisätietoa löytyy Eksoten nettisivuilta. Lastenvalvojien ajantasaiset yhteystiedot löytyvät osoitteesta:

www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/lapsiperheet-ja-nuoret/lastenvalvojat

Lappeenranta:

Lasten ja nuorten talo, Kasarmikatu 7, 53900 Lappeenranta.

Lastenvalvoja Sari Niiranen puh. 0400 235 167

Lastenvalvoja Elina Tavio puh. 040 533 8862

Lastenvalvoja Anne-Mari Thomander puh. 040 127 4290

Lastenvalvoja Miina Tyni puh. 040 545 6681

Imatra:

Lasten ja nuorten talo, Tainionkoskentie 14, 55120 Imatra

Lastenvalvoja Leena Hyvärinen puh. 040 513 3036

Parikkala, Rautjärvi ja Ruokolahti:

Lastenvalvoja Leena Hyvärinen puh. 040 513 3036

Lemi, Luumäki, Taipalsaari ja Savitaipale:

Lastenvalvoja Anne-Mari Thomander puh. 040 127 4290

ENSINEUVO EROASIOISSA

Neuvontapalvelu eronneille, jonka on yhdessä tuottanut Eksote ja Etelä-Karjalan perhetyön kehittämisyhdistys.

Käytössä ma–pe klo 8–16 puh. 040 594 0080.

ETELÄ-KARJALAN PERHETYÖN KEHITTÖMISYHDISTYS RY

Ero lapsiperheessä työ

Ero lapsiperheessä -työ on tarkoitettu vanhemmille, jotka harkitsevat eroa tai ovat eronneet. Asiakkaaksi voi hakeutua itse tai yhteistyöverkostojen kautta. Työskentelyn tavoitteena on tukea omaa ja yhteistä vanhemmuutta, sekä vanhempien välistä yhteistyötä eron jälkeen. Työn lähtökohtana on tehdä lasta näkyväksi vanhempien erotilanteessa. Työ on myös uusperheen toimivuuden tukemista. Ero lapsiperheessä -työn palvelut ovat maksuttomia.

Yhteystiedot:

040 594 0080

eeva-hanke@ek-perhetyo.fi

www.ek-perhetyo.fi

Työmuodot:

Yksilö-pari- ja perhetapaamiset

Suunnattu eroa harkitseville ja eronneille vanhemmille sekä heidän alaikäisille lapsilleen kunkin perheen tilanteen mukaan. Mahdollisuus psykologin palveluihin.

Vanhemman neuvo- vertaisryhmä

Vanhemman neuvo on ryhmä eronneille ja eropäätöksen tehneille vanhemmille. Ryhmässä jaetaan kokemuksia eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja sen haasteista sekä etsitään uusia toimintatapoja. Vain toinen vanhemmista voi osallistua ryhmään.

Lasten vertaisryhmä

Lasten ryhmässä nimetään ja annetaan tilaa eroon liittyville tunteille sekä harjoitellaan tunteiden ilmaisua. Annetaan tietoa mitä erossa tapahtuu sekä keinoja muutoksista selviytymiseen. Ryhmään osallistuvien lasten vanhemmille tarjotaan teemoitettuja iltoja, joissa annetaan työkaluja siihen, kuinka tukea lasta erossa.

Apuu eroon-chat

Chat tarjoaa kahdenkeskistä keskustelutukea erokriisin. <https://apuaeroon.fi/palveluhaku/chat/>

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

MLL Kaakkois-Suomen piiri tarjoaa paljon erilaista eroauttamistyötä lapsiperheille.

Erovertaisryhmät lapsille:

Tavoitteena auttaa lasta käsittelemään tunteita, joita eroon liittyy, sekä sen tuomia muutoksia. Ryhmätoiminta on tarkoitettu 5–10-vuotiaille lapsille ja toteutetaan lapsille tutussa ympäristössä.

Vahvuutta erovanhemmuuteen –ryhmä:

Eronneet vanhemmat saavat välineitä eron käsittelyyn ja yhteistyövanhemmuuteen sekä vertaistukea muilta eronneilta vanhemmilta.

Lisää tietoa piirin tarjoamasta eroauttamistyöstä sekä muuta hyödyllistä

Yhteydenotot:

Lappeenrannan seutu: Marjaana Peronmaa

puh. 050 358 8394

sähköposti marjaana.peronmaa@mll.fi

Imatran seutu: Noora Kovanen

puh. 050 466 2642

Sähköposti noora.kovanen@mll.fi

LAPSIPERHEIDEN PERUSPALVELUIDEN PERHETYÖ

Perheen kotona tehtävää työtä, jonka tarkoituksena perheen voimavarojen vahvistaminen asiakkaan toiveiden ja tarpeiden mukaan. Työ voi sisältää esimerkiksi keskusteluapua tai tukea arjen eri toiminnoissa.

Lasten ja nuorten talo, Kasarminkatu 7, 53900 Lappeenranta

Erityisohjaaja Heli Heltimoinen puh. 040 651 1247

Erityisohjaaja Katri Hämäläinen puh. 040 127 4123

Sosiaalityöntekijä Sanni Toiviainen puh. 040 651 1409

Perhetyö, Napinkuja 3 C, 55100 Imatra

Erityisohjaaja Johanna Horsmanheimo puh. 040 511 0103

Perheasioiden sovittelu

Eksoten perheasioiden sovittelijat puh. 040 651 5903.

Mahdollisuus vanhemmille keskustella sovittelijan tukemana lapsen asioista ja vanhemmuudesta eron jälkeen.

Lapsen hyvä tilanne -neuvonpito

Eksoten perhe- ja sosiaalipalveluiden verkostokoordinaattori Tiina Vormisto puh. 040 712 2303.

Tavoitteena miettiä vanhempien kanssa yhdessä eroon ja lapsen arkeen liittyviä asioita.

Perheasioiden neuvottelukeskus

Seurakuntien perheasioiden sovittelijat: Lappeenranta puh. 040 312 6800